

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Sociální práce

Bakalářská práce

Monika Janáčková

Povědomí studentů Gymnázia Teplice o domácím násilí v rodině a jeho vlivu na vývoj dítěte

Awareness of Teplice Grammar school students about domestic
violence in the family and its influence on the development
of the child

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Olga Havránková

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 16. května 2018

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Olze Havránkové za odborné vedení práce, ochotu, vstřícnost při konzultacích a také za příjemnou atmosféru, ve kterých konzultace probíhaly. Dále jí jsem vděčná za cenné rady, které mi v průběhu práce věnovala.

Abstrakt

Tato práce se zabývá závažným patologickým jevem, čímž je domácí násilí. Hlavní pozornost je věnována dětem, které v takovémto nepříznivém prostředí vyrůstají a současně se stávají svědky domácího násilí nebo přímými oběťmi. V této práci se zaměřuji na variantu, kdy se pachatelem stává otec a obětí matka či dítě. Má práce se zabývá především dopady této problematiky na psychické a fyzické zdraví, vztahy v rodině a také problémy, které mohou nastat v budoucím životě dítěte. Cílem práce je shrnout poznatky o domácím násilí, definovat co vše vlastně pod tento pojem spadá, charakterizovat osobnost oběti a agresora a vylíčit formy, příčiny, důsledky a rizikové faktory domácího násilí.

Klíčová slova

domácí násilí, oběť, agresor, rodina, cyklus domácího násilí, děti

Abstract

This work deals with a serious pathological phenomenon, which is domestic violence. The main focus is on children who grow up in such an unfavorable environment and at the same time become witnesses of domestic violence or direct victims. In this work I focus on the variant when the perpetrator becomes a father and the victim is mother or child. My work deals mainly with the impacts of this issue on mental and physical health, family relationships and problems that may arise in the future life of the child. The aim of this work is to summarize the knowledge of domestic violence, to define what actually falls under that concept, to characterize the personality of the victim and the aggressor and to describe the forms, causes, consequences and risk factors of domestic violence.

Keywords

domestic violence, victim, aggressor, family, cycle of domestic violence, children

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMU DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	11
1.1 DEFINICE POJMU	11
1.2 ZNAKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	11
1.3 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	12
1.3.1 Fyzické násilí	13
1.3.2 Psychické násilí	13
1.3.3 Ekonomické násilí.....	14
1.3.4 Sociální násilí	14
1.3.5 Sexuální násilí.....	15
1.4 CYKLUS DOMÁCÍHO NÁSILÍ	15
1.5 VAROVNÉ SIGNÁLY	18
1.6 PŘÍČINY VZNIKU DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	18
2 ÚČASTNÍCI DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	21
2.1 OBĚŤ.....	21
2.2 PACHATEL	22
3 RODINA V PROSTŘEDÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	24
3.1 OHROŽENÍ FUNKCÍ RODINY	24
3.2 ZMĚNA RODIČOVSKÝCH KOMPETENCÍ.....	24
3.3 POSTOJ DÍTĚTE VŮČI NÁSILNÉMU RODIČI	25
4 DOPADY VYSTAVENÍ SE DOMÁCÍMU NÁSILÍ V DĚTSTVÍ.....	27
4.1 VÝVOJ DÍTĚTE	28
4.2 PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ.....	29
4.3 POSTTRAUMATICKÁ REAKCE A ZMĚNY PROŽÍVÁNÍ.....	29
4.4 TRANSGENERAČNÍ PŘENOS.....	30
4.5 PSYCHICKÁ DEPRIVACE	31
5 SYNDROM CAN.....	32
5.1 FYZICKÉ NÁSILÍ (TĚLESNÉ TÝRÁNÍ)	32

5.2	PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ (CITOVÉ, EMOCIONÁLNÍ TÝRÁNÍ).....	34
5.3	ZNEUŽÍVÁNÍ	35
5.4	ZANEDBÁVÁNÍ.....	37
5.5	ZVLÁŠTNÍ FORMY SYNDROMU CAN:	39
5.5.1	<i>Systemové týrání</i>	39
5.5.2	<i>Organizované týrání a zneužívání dítěte</i>	39
5.5.3	<i>Rituální týrání a zneužívání</i>	39
5.5.4	<i>Münchhausenův syndrom by proxy</i>	40
5.5.5	<i>Šikana</i>	40
6	NÁSLEDKY U DĚTÍ	41
6.1	KOJENEC A BATOLE (DO 3 LET)	41
6.2	PŘEDŠKOLNÍ VĚK (3-5 LET)	41
6.3	MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK (5-9 LET)	42
6.4	ADOLESCENTI.....	43
	PRAKTICKÁ ČÁST	44
7	CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	44
8	METODY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	45
8.1	STRUKTURA DOTAZNÍKU	45
8.2	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT.....	46
9	IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE RESPONDENTŮ	47
10	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	48
	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	73
	ZÁVĚR.....	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	77
	ČASOPISY:	81
	ZÁKONY:	82
	SEZNAM OBRÁZKŮ:	83
	SEZNAM ZKRATEK:.....	84
	SEZNAM GRAFŮ.....	85

SEZAM TABULEK	86
PŘÍLOHY	87

Úvod

Téma bakalářské práce jsem si zvolila, jelikož mě problematika domácího násilí velmi zajímá. Zároveň se jedná o závažný a často diskutovaný patologický jev. Na tomto fenoménu mě fascinuje jeho řada různých projevů a forem.

Domácí násilí značně ovlivňuje život dětí, které jsou toho součástí. A to nejen život, který tráví se svými rodiči právě v danou etapu života, kdy násilí probíhá, ale také velmi ovlivňuje jejich budoucnost, nadcházející vztahy a chování. Obrovský dopad má na děti, jež přihlížejí agresi panující mezi rodiči, pokud jsou svědky domácího násilí, kdy je násilí prováděno mezi rodiči, ale ještě závažnější je to v případě, kdy je násilí páčáno na nich samotných. Děti, které si prošly v rodině domácím násilím, většinou trpí např. poruchou chování, depresí, poruchou příjmu potravy, úzkostí, poruchou pozornosti a dalšími symptomy odpovídající posttraumatické stresové poruše (Margolin, Vickerman, 2011).

Listina základních práv a svobod, kterou Česká republika schválila roku 1993, uvádí: *„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelná, nezcižitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná.“* A právě domácí násilí tyto práva člověku odpírá (Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 1).

Poslední dobou je domácí násilí poměrně medializované téma. Tato medializace má celkem velký vliv na chování obětí. Zaznamenáváme větší osvětu, oběti nezůstávají tak dlouho bezradné a vědí, na které organizace se můžou obrátit. Domácí násilí patří mezi nejhrůznější činy. Je rozdíl, když nás napadne neznámý člověk na ulici a když nám něco provede blízká osoba v prostředí našeho domova, kde máme pocit bezpečného místa. Tedy pokud se naši nejbližší najednou stanou tím, kdo nás ohrožuje, vytvářejí tím svět, kde dobro a zlo nemá striktní hranice.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na dvě části. První polovina práce je cílená na násilí, které je páčáno na matkách, ale děti jsou svědky těchto událostí. V této části bych ráda poukázala na to, že děti, které jsou svědky domácího násilí, mívají také závažné dlouhodobé následky, stejně tak jako přímé oběti. Druhá část je pak zaměřena na domácí násilí, kde jsou primárními oběťmi děti.

Touto prací bych chtěla vyzdvihnout následky, které mohou u dětí vznikat, pokud jsou přímo či nepřímo součástí domácího násilí. Chtěla bych upozornit na to, jak neskutečně důležité je, zda má dítě správný vzor, jak v budoucnu přistupovat k výchově

vlastních dětí, jak komunikovat s ostatními a jak řešit různé druhy konfliktů. Je tedy velmi významné, aby rodina naplňovala svou funkci a neprobíhalo v ní žádné násilí. Protože pokud tomu tak není, tak dochází k předávání negativního vzorce chování, které pak dítě uplatňuje v dospělosti i ve své vlastní rodině. A to ať násilí fyzické či psychické. Dítě se samo není schopno naučit rozpoznávat potřeby druhých osob a bez náležité výchovy na ně adekvátně reagovat. Vzorec, který dítě převezme ze své původní rodiny, bere za svůj a praktikuje ho v budoucnu ve vlastní rodině. Tím pádem se z generace na generaci předává role agresora či oběti.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na část teoretickou a výzkumnou. V první části shrnuji teoretické poznatky o domácím násilí. Zabývám se definicemi pojmů, znaky, druhy a aktéry podílejícími se na domácím násilí, příčinami a následky této problematiky, v neposlední řadě také cyklem domácího násilí. Rovněž rozebírám pojem rodina a funkce rodiny. Zaměřuji se převážně na dopady, které má vystavení se domácímu násilí v dětství. A v závěru teoretické části popisuji následky domácího násilí u různých věkových kategorií dětí.

V druhé polovině práce představuji kvantitativní výzkum, který je zaměřen na povědomí studentů 3. ročníku Gymnázia Teplice o této problematice.

Teoretická část

1 Vymezení pojmu domácí násilí

Sousloví domácí násilí je obrovským protikladem. Pod pojmem domov si člověk představí osoby, které má rád a které mají rády jeho. Je to pro nás místo, které nám poskytuje jistotu, bezpečí a štěstí. A právě násilí představuje hrozbu. Jedná se o záměrné použití síly, agrese a omezení svobody. Domácí násilí je jedna z nejrozšířenějších forem patologického chování, avšak i přesto se jedná o podceňovanou a těžce kontrolovatelnou problematiku.

1.1 Definice pojmu

Odborníci se bohužel doposud neshodují na přesné definici pojmu domácí násilí. Já jsem si proto zvolila vymezení podle Martinkové a Macháčkové (2001, s. 11), které zní: *„Jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad osobou, ve vztahu k níž pachatel může nebo někdy v minulosti mohl být považován za osobu blízkou.“*

1.2 Znaky domácího násilí

Domácí násilí doprovází specifické znaky, které jasně vymezují, zda se jedná o tuto formu patologického jednání. Pokud se v rodině vyskytne nějaký násilný incident, tak to ještě nemusí znamenat, že se jedná o domácí násilí. Aby se opravdu jednalo o některou z forem domácího násilí, musí být naplněny všechny čtyři definiční znaky, ke kterým se dostaneme v další části mé práce. Při absenci některého ze základních znaků domácího násilí, se pak musí zvážit jiná podoba problému, který v rodině nastal (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Násilí začíná zprvu nenápadně. Jedná se o drobné útoky a nevšední excesy. Postupně se však četnost a intenzita útoků zvyšuje, a tím pádem dochází k ústupu klidové fáze soužití.

Charakteristickým znakem je pachatel, kterého oběť dobře zná, sdílí s ním osobní život, žijí spolu v blízkém vztahu a násilí je páčáno v soukromí, tak zvaně za zavřenými dveřmi. Agresor záměrně izoluje oběť od společnosti, aby nedostala příležitost vyhledat pomoc. Domácí násilí jen tak neskončí, naopak má tendenci eskalovat a dochází k vypjatějším situacím (Čírtková, 2004).

Existují čtyři základní znaky domácího násilí. Tím prvním je opakovanost a dlouhodobost. Nejedná se tedy o ojedinělý incident, ale o násilí, které se dlouhodobě opakuje. Pokud agresor zaútočí na oběť pouze jednou, tak nelze jednoznačně určit, zda se jedná o domácí násilí. Avšak v mnohých případech právě tento první útok může být spouštěčem a násilí se začne postupně opakovat.

Dalším ze znaků je eskalace, tedy že se násilí stupňuje. Útoky gradují, agresor přechází od urážek a psychického ponižování k fyzickým útokům. Po nějaké době může dojít k tak vážnému útoku, že se oběť ocitne v ohrožení zdraví a života.

K charakteristickým rysům domácího násilí patří také striktní a neměnné rozdělení rolí, na osobu ohroženou a osobu násilnou. Agresor disponuje bezvýhradnou mocí a oběť je naopak naprosto bezmocná.

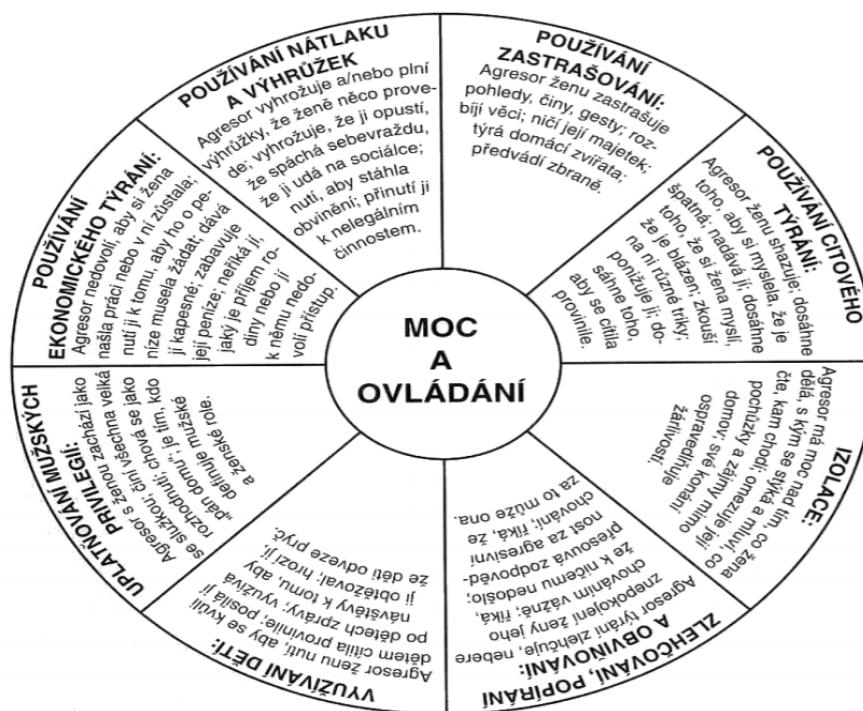
A jako poslední znak se uvádí neveřejnost. Útočník napadá svou oběť pouze v soukromí. Skrytost násilí je důsledkem neschopnosti odhalení a dokazování (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

1.3 *Formy domácího násilí*

Kategorizace druhů domácího násilí je přínosem pro společnost zejména z toho důvodu, že díky tomuto rozdělení dokážeme problematice domácího násilí lépe porozumět a orientovat se v ní. Avšak je důležité, abychom si uvědomili, že ve většině případů domácího násilí se zároveň prolíná několik forem.

Nicméně všechny formy domácího násilí mají společný cíl. Cílem je získání moci, kontroly a nadvlády nad obětí. Tyran používá více taktik, aby dosáhl svého. O dosažení cíle se pokouší skrze nejrůznější formy násilí. K těm základním řadíme násilí: fyzické, psychické, ekonomické, sexuální a sociální.

Pokud se jedná o formy domácího násilí, ráda zmínila Duluthský model kontroly a moci, ve kterém je znázorněno několik druhů chování agresora. Je zde patrné, jak citové týrání ovlivňuje a také posiluje další druhy násilí. Uprostřed grafického schématu se nachází moc a ovládání, což je to, čehož se agresor svým chováním snaží dosáhnout (Conwayová, 2007).

Obrázek 1-Duluthský model kontroly a moci, zdroj: Conwayová (2007, s. 16)

1.3.1 Fyzické násilí

Zaujímá nejzjevnější a nejsurovější formu. Na oběti většinou zanechává viditelné stopy. Agresor v tomto případě užívá své fyzické síly, zastrašuje, poškozují nebo také vážně ohrožuje jinou osobu. Ve vyhrocených případech může docházet i k ohrožení zdraví života jedince. Fyzické násilí současně ovlivňuje psychiku oběti. Mezi klasické projevy fyzického násilí řadíme fackování, rány pěstí, škrcení, kopání, postrkování, kousání, svazování apod. Mezi další známky fyzického násilí také patří „*bezohlednost za volantem, znemožnění vyhledat lékařské ošetření, odpírání spánku nebo jídla atd.*“ Cílem agresora je tedy oběti „ublížit, zastrašit, přivodit bolest a fyzické utrpení“ (Ševčík, Špateknová a kol., 2011, s. 49).

1.3.2 Psychické násilí

Je forma domácího násilí, při které se agresor snaží vyvolat u oběti duševní utrpení, bolest, úzkost a strádání. Někdy je také toto násilí označováno za psychologické, emocionální nebo také citové. Na rozdíl od fyzického násilí nezanechává viditelné stopy, jako jsou „*krevní podlitiny, oděrky, otevřené rány, popáleniny či fraktury.*“ Psychické násilí se neprojevuje lehce, avšak nakonec může mít mnohem závažnější dopad na oběť.

A to s ohledem na „*sebeúctu (hodnocení sebe samého), sebepojetí (představu o sobě), sebedůvěru (postoj k sobě) a sebevědomí (vědomí své vlastní hodnoty)*“ (Ševčík, Špateknová a kol., 2011, s. 49).

Tento druh násilí se vyskytuje ve dvou podobách. Rozlišujeme verbální a neverbální psychické násilí. Neverbální projev domácího násilí se vyjadřuje činy, nikoliv slovy. Patří sem např. „*týrání domácích zvířat, záměrné ničení věcí oběti, apod.*“ Verbální projev domácího násilí zahrnuje „*slovní napadení, zastrašování, ponižování, urážení, zakazování, obviňování, hrubé chování, vyhrožování, omezování, hanlivé oslovování, citové vydírání, kontrolování, zpochybňování psychického stavu oběti atd.*“ (Hronová, 2007, s.10).

1.3.3 Ekonomické násilí

Typické je neposkytování přístupu k financím. Agresor oběti výrazně omezuje prostředky na chod společné domácnosti a rodiny. Chce mít kontrolu nad všemi výdaji oběti. Nenechává ji disponovat s finančními prostředky rodiny. Také se sem řadí neoprávněné nakládání s majetkem oběti, např. využívá automobil oběti sám bez jejího svolení, majetek půjčuje, rozprodává nebo schovává. Charakteristickým je také zatajování finanční situace rodiny. Častým projevem je, že si agresor nepřeje, aby oběť chodila do práce, a přesto jí poskytuje minimum prostředků na základní lidské potřeby (strava, hygiena, ošacení) (Ševčík, Špateknová a kol., 2011).

1.3.4 Sociální násilí

Zaměřuje se na sociální prostředí a postavení oběti. Zde používá agresor jako nástroj druhé osoby. Například využívá děti jako prostředek nátlaku na oběť, zákaz kontaktu s blízkými osobami, především rodinou a celkové izolace oběti od okolního světa. Agresor kontroluje oběť na každém kroku, s kým se schází, kam jde, co bude dělat atd. Izolovat oběť může také zablokováním telefonu, nebo jí zakáže vycházet z bytu. Díky tomu, že dosáhne izolace od okolního světa, tak oběť nemá možnost svou situaci s nikým řešit ani srovnávat a tím pádem u ní dochází k deformaci vnímání reality. Každodenní násilí se pro ni postupně stává normou. Následkem toho je oběť zranitelnější a pro násilníka se stává snáze manipulovatelná (Bednářová, Macková a Prokešová, 2006).

1.3.5 Sexuální násilí

Tento druh násilí se vyskytuje v intimním prostředí a většinou beze svědků. Jedná se o formu násilí, která se stejně jako psychické násilí stěží prokazuje, jelikož nezanechává viditelné stopy. Sexuální násilí můžeme definovat jako „*nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu*“. Spadá sem tedy vynucování si sexuálního styku, nebo sexuálních praktik, sexuální napadení oběti či jednání s ní pouze jako se sexuálním objektem. Touto formou násilí se také agresor často snaží oběť zesměšnit nebo si jí také tímto způsobem podřídit, nikoliv uspokojit svou sexuální touhu a potřebu (Ševčík, Špateknová a kol., 2011, s. 51).

1.4 Cyklus domácího násilí

Dalším klasifikačním rysem a významným znakem domácího násilí je cyklický průběh. Tento proces se také označuje jako „kruh domácího násilí“ nebo „spirála násilí“. Tím pádem se nejedná o jednorázové násilí, ale jde o akt, který probíhá v určitých etapách (Marvanová-Vargová, Pokorná a Toufarová, 2007).

Nelze jednoznačně určit, co je u agresorů spouštěcím mechanismem, jelikož první projevy domácího násilí bývají nenápadné a nelze tedy jasně říct, kdy k násilí došlo poprvé. Podněty pro vznik domácího násilí mohou být různé, ale následný vývoj vztahu mezi obětí a agresorem po prvním napadení bývá ve značné míře identický (Buskotte, 2008).

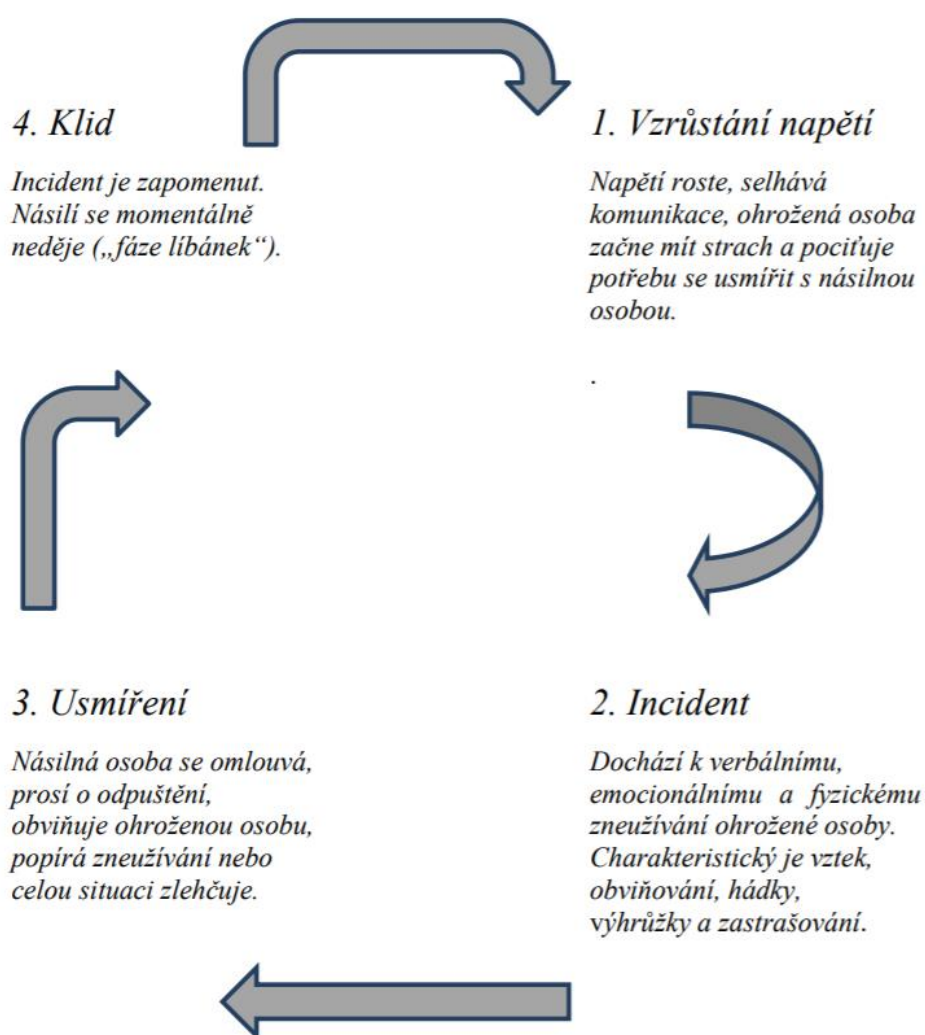
Domácí násilí se postupně rozvíjí a tím se utvrzuje moc agresora a závislost a podmanivost oběti. I když je průběh každého případu domácího násilí do značné míry individuální, můžeme určit nějaké společné rysy těchto případů, které bývají do určité míry vždy stejné.

Fáze cyklu domácího násilí se po určité době opakují, vykytují se častěji a také jsou brutálnější, než bývaly na začátku. Násilí neprobíhá soustavně a tím pádem jsou oběti schopny v takovémto vztahu zůstat. Můžeme říct, že oběti v násilném vztahu setrvávají pouze v důsledku cyklického střídání jednotlivých fází násilí, kam agresor zahrnuje také poměrně klidné období. V důsledku tohoto faktu se agresor utvrzuje, že oběť není schopna se jakkoliv ohradit proti násilnému chování.

Přiznat si, že se domácí násilí týká právě jich, je pro mnoho lidí nepřijatelné. Tím pádem spousta obětí popírá, že jsou oběťmi domácího násilí. Citlivou záležitostí je pak především násilí, které probíhá mezi partnery. Jelikož partnera si oběť vlastně vybrala

sama, kdežto u jiných typů násilí tomu tak není. I když je odchod ze vztahu možný, tak to určitě není pro nikoho snadné, natož pro toho, kdo se stal obětí domácího násilí (Ševčík, Špatenková a kol. 2011).

Cyklus domácího násilí poprvé popsala americká psychologka Lenore Walker v roce 1979, která utřídila domácí násilí do několika fází. Hovoří o čtyřech konkrétních fázích, které se v určitém cyklu střídají. Pro každou fázi tohoto cyklu je typický určitý druh chování násilné osoby (Vargová a Vavroňová, 2006).

Obrázek 2 Čtyři fáze domácího násilí- Walker in (Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 53)

Fáze napětí. V první fázi dochází mezi partnery ke zhoršování vzájemné komunikace a agresor začíná vytvářet tenzi u svého protějšku. Napětí mezi partnery se stupňuje.

Násilník začíná oběť kontrolovat a také se více projevuje jeho žárlivost. Začíná být nespokojený a velmi kritický. V této fázi používá násilná osoba lehčí formy agrese, jako např. urážky a křik. Oběť začíná postupně pociťovat strach, snaží se být opatrnější a pokouší se možné budoucí eskalaci konfliktů vyhnout. Nevyvolává žádné konfliktní situace a tím se snaží předcházet sporům s agresorem. Oběť má pocit viny, domnívá se, že za vzniklou situaci může sama. Narůstající napětí nakonec přeroste do fáze násilí (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Fáze násilí. V této fázi nad sebou agresor ztrácí kontrolu a nechává volný průběh svému hněvu, čímž propukne násilí naplno. U této fáze nelze přesně říci, jak dlouho trvá. Může se jednat o pár minut, ale také i o několik hodin. Psychické týrání začíná být doprovázeno fyzickým či sexuálním násilím. Oběť se v této fázi cítí bezmocná, bojí se a vůči agresorovi cítí zlobu (Střílková a Fryšták, 2009).

Agresorovo cílem je ovládnutí oběti a získání plné kontroly. Toho se snaží dosáhnout rozmanitými způsoby tyranizování např. mlácením, kopáním, škrcením, strkáním, svazováním a dokonce i znásilňováním. Oběť je pod velkým tlakem a pociťuje úzkost, bolest, strach a bezmoc. V tomto období také často dochází k tomu, že oběť musí se svými zraněními navštívit lékaře, jelikož má modřiny, zlomeniny, nebo také špatný psychický stav. Někdy je k takovým případům přivolána i policie. K těmto incidentům dochází v soukromí, případně jsou svědky pouze děti. Pro oběť jsou tyto incidenty zcela nepředvídatelné a může utrpět emocionální kolaps, který se projevuje tím, že pociťuje silné pocity deprivace a zoufalství. Ocitá se v bezvýchodné situaci a cítí se beznadějně. Oběť se díky tomu stává zranitelnou a velmi slabou. To ji však znemožňuje jakoukoliv adekvátní reakci na její aktuální situaci (Buskotte, 2008).

Fáze usmíření. Tato fáze je také nazývána jako „líbánky“. Po fázi násilí následuje lítost a sliby, že se jednalo o ojedinělou situaci. Partneři se v tomto období usmiřují. Agresor se zpravidla oběti omlouvá za své činy a ujišťuje ji, že se to již nebude opakovat a že se napraví. Projevuje značnou lítost a pocity viny, nebo to alespoň velmi věrohodně předstírá. Nosí domů dárky a vyznává oběti lásku. Oběť toto období vnímá jako šanci na změnu. Najednou cítí úlevu, naději a partnerovi odpouští. Pokud se agresorovi tento postup neosvědčí, tak přejde na novou taktiku. Tyran začne vyhrožovat sebevraždou a sebepoškozováním, nebo obrátí vinu za vzniklé násilí na oběť (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Fáze klidu. Někdy je zahrnuta do fáze usmíření. Neprobíhají žádné závažné incidenty, vše probíhá poměrně v klidu. Nakonec však problémy ve vztahu přetrvávají a postupně se zase hromadí. Poté to dojde opět do fáze napětí a celý cyklus se začíná zase od začátku opakovat. Toto násilí může trvat několik dní, týdnů, měsíců ale i mnoho let. Útoky se stupňují, nabývají na intenzitě a klidová fáze se zkracuje. Pokud oběť násilí neukončí, tak bude tento koloběh pokračovat pořád dál. U oběti dochází postupem času k úplnému vyčerpání. I přesto všechno oběť stále doufá, že se agresivní partner změní, a proto v násilném vztahu setrvává i nadále. Postupně však vyjde najevo, že popírání vlastní situace byla obrovská chyba (Ševčík, Špatenková a kol, 2011).

1.5 Varovné signály

V některých případech je možné předem u partnera vyzorovat určitá rizika.

Jsou to:

- žárlivost ze strany partnera (nezdravá, chorobná)
- násilné prostředí již v biologické rodině
- dřívější násilné chování partnera
- fyzické vybíjení hněvu ze strany partnera
- kritizování vzhledu, urážení a shazování před rodinou a okolím
- odmítání zodpovědnosti za své chování a činy, ze svých problémů obviňuje okolí
- stereotypní rozdělení rolí ve vztahu
- nepředvídatelné chování partnera
- neustálá kontrola ze strany partnera

(Úlehlová, 2009).

1.6 Příčiny vzniku domácího násilí

„Hledání skutečných pozadí a příčin násilí ve vztahu je rozhodně velice obtížné. I samy postižené ženy často netuší, jak vlastně všechno vůbec začalo. Někdy udeří násilí do doposud harmonického vztahu jako blesk z čistého nebe, přičemž není výjimkou, že tomuto agresivnímu chování partnera předcházela léta verbálního a psychického teroru a ponižování. V určité fázi je pro muže vlastně už cokoli důvodem ženu brutálně zbit a totálně explodovat“ (Buskotte, 2008, s 60). Autorka jasně definuje, že je velmi těžké zjistit, co v rodině domácí násilí vyvolá.

Domácí násilí se může týkat takřka kohokoliv, není v něm zahrnuta pouze specifická skupina lidí. Avšak obzvlášť zranitelnou skupinou jsou lidé, kteří jsou závislí na druhých osobách, např. děti, zdravotně postižení či senioři. V případě, kdy se stává obětí žena, to jsou pak faktory jako např. brzká svatba, časná otěhotnění, závislost partnera nebo také pokud si oběť najde promiskuitního partnera (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Za vznik domácího násilí může souhrn různých vlivů. U násilníků tohoto typu je známo, že mívají nižší sebevědomí a častěji se u nich vyskytují poruchy osobnosti. Ke vzniku domácího násilí také přispívá fakt, že sami násilníci byli v minulosti (v dětství) svědky či oběťmi tohoto typu tyranie. U každého vztahu však dochází k násilí rozdílně. Nelze přesně určit, zda násilí vzniká v důsledku vnějších či vnitřních vlivů. I přesto ale existuje pár specifických rysů, které jsou společné a mohou vést ke vzniku domácího násilí (Gjuričová, Kocourková a Koutek, 2000).

Teorie příčin dle D.G.Duttona:

- **makrosystémové příčiny** – domácí násilí je ve společnosti podporováno a udržováno převládající patriarchální hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů. Makrosystém vytváří rámec, příznivé klima udržující potenciál domácího násilí.
- **exosystémové příčiny** – exosystém tvoří životní a sociální okolí jedinců, které je ovlivňuje. Jde o působení formálních a neformálních struktur a životních situací, se kterými se konkrétní osoba setkává na své životní cestě. Konkrétní faktory, které přispívají ke zneužívání uvnitř rodiny, jsou např. nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost, nedostupnost sociální sítě. Exosystém tak může generovat spouštěče i tlumiče domácího násilí.
- **mikrosystémové příčiny** – mikrosystém je reprezentován rodinou a riziky plynoucími z rodinného života jako jsou: soukromí rodiny a mechanismy sociální kontroly, předepsané role v rodině, způsob ovlivňování členů rodiny. Partneri znají svá bolavá místa, vědí, jak se navzájem zranit i utěšit, znají své reakce a chování v zátěžových situacích. To, že se domácí násilí odehrává v soukromí, komplikuje uplatnění mechanismů sociální kontroly

- **ontogenetické příčiny**- vycházejí především z individuálních charakteristik pachatele a ohrožené osoby a jejich vzájemné interakce. Předpokladem je, že pachatel domácího násilí prošel specifickým ontogenetickým vývojem, pravděpodobně se naučil díky mechanismům sociálního učení řešit stresující a omezující situace agresivním chováním (Úlehlová, 2009, s.15-16).

2 Účastníci domácího násilí

Lidé mohou zaujímat několik rolí jakožto aktéři domácího násilí. Do účastníků spadá oběť, pachatel, ale i svědek domácího násilí. Aktérem domácího násilí může být kdokoliv. Nezáleží na tom, jaké rasy je účastník domácího násilí či z jaké socioekonomické nebo náboženské skupiny pochází. Aktéři mohou být také různě staří a nezáleží ani na jejich vzdělání. Agresora ani oběť tedy nemůžeme jasně definovat. I přesto však existuje pár znaků, které bývají u většiny případů domácího násilí podobné. Já se zde podrobněji zaměřím na typické oběti domácího násilí, kterými jsou ženy a druhotně právě také děti. A na pachatele, kterými jsou převážně muži.

2.1 Oběť

Oběti jsou rozdělené na dva typy. Oběť primární, což je člověk, vůči kterému je útok konkrétně mířen, anebo sekundární (nepřímá) oběť, kterou je svědek násilného incidentu. Nepřímou obětí se stávají především děti, které jsou pozorovateli.

Oběť chová dvojí postoj a city vůči agresorovi. Na jedné straně oběť touží, aby násilí přestalo, a pokouší se ho zastavit, ale po delším trvání útoků svůj postoj změní a začne tuto situaci zlehčovat a obviňující tvrzení vůči násilníkovi popře. To, co se odehrává v oběti, může být z mnoha důvodů, např. víra v nápravu agresora, pocit nutnosti zachovat rodinu, strach z násilníka, obava ze ztráty bydlení a finančního zabezpečení nebo také psychický tlak na oběť.

Typické vlastnosti pro osobu ohroženou domácím násilím jsou následující: nízká sebedůvěra, bezmoc, osamocenost, sebeobviňování, oběť se domnívá, že násilí probíhá kvůli ní, pocit, že jí nikdo neuvěří, pokud se svěří se svým problémem. Pakliže se někomu zmíní o probíhajícím násilí, tak prvky minimalizuje a zlehčuje celou situaci. Není upřímná v rozsahu násilí, které na ní agresor páchá a překrucuje realitu. Není schopna si připustit závažnost celé situace a možné následky, které v budoucnu mohou nastat. Podléhá často depresím, má úzkostné stavy a pociťuje permanentní strach. Postupně není schopna pociťovat pozitivní emoce a v její mysli převažují spíše ty negativní. Následně začne trpět i psychosomatickými onemocněními (Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová, 2009).

Děti snáší domácí násilí velmi obtížně. A je v podstatě jedno, zda jsou primárními nebo sekundárními oběťmi. Velmi trpí v případech, kdy jsou svědky fyzického násilí mezi rodiči. Dostávají se do stresující situace, pohled na přímé násilí páchané otcem na matce je pro ně zdrcující. Rovněž situace, která následuje po násilí, je pro ně těžce zpracovatelná.

Když jejich matka brečí, ošetřuje si rány, nebo dokonce pokud musí zasahovat policie. Dítě pociťuje strach, jelikož násilí probíhá mezi dvěma osobami, které jsou mu nejbližší, a právě ono je jediným svědkem těchto hrůzných incidentů.

Rodiče se mohou někdy domnívat, že děti vůbec nevnímají násilí a s ním spojenou pochmurnou atmosféru, která doma vládne. Tato domněnka je však mylná. Děti většinou registrují veškeré podivné chování, jako např. hádky, postrkování apod. Reakce dětí na tyto incidenty se mírně liší. Záleží převážně na věku dítěte, jejich charakteru a také vztahu k rodičům. Poté se dělí, zda reagují spíše tiše, zmateně a úzkostně nebo jsou naopak vzteklé, pláčou a křičí. Některé děti se také pokoušejí do situace zasáhnout a snaží se chránit oběť. To však může způsobit zranění oběti a zároveň i dítěte.

Dítě nemá takové schopnosti se bránit, tím pádem na něj má domácí násilí mnohem větší dopad, než na dospělé osobu. Dítě nemá možnost zvolit si, zda setrvá ve vztahu s násilníkem či ne. A v rodině tedy žije s nepřetržitým strachem z dalšího útoku, stejně jako matka, ale oproti oběti není rozumově schopno pochopit podstatu, proč se takové násilí v rodině vyskytuje.

2.2 Pachatel

Neexistuje jeden konkrétní typ násilné osoby, ale díky poznatkům z praxe je známo, že nejčastějším pachatelem domácího násilí je muž. Agresor má zvláštní vztah k oběti. Vnímá ji jako věc, která mu patří a myslí si, že si s ní může dělat co chce. Násilník touží po moci a pokouší se, aby se na něm stala oběť závislá.

„Domácího agresora nelze charakterizovat jako jeden určitý typ osobnosti, tyto lidé mohou být různí. Častěji však mívají některé rizikové vlastnosti, jsou nespokojení, nejistí a úzkostní, mívají nízké sebehodnocení, které kompenzují násilnickým chováním, mají zvýšenou pohotovost reagovat vztekem, jsou výbušní, mívají problémy s ovládním vlastního chování. Jejich vztah k násilí je pozitivní, chápou je jako vhodný prostředek k řešení čehokoli. Obvykle nemají potřebné sociální kompetence, které by jim umožnily zvládat běžné problémy únosnějším způsobem“ (Vágnerová, 2012, s. 637).

U pachatelů domácího násilí je častá tzv. „dvojitá tvář“. Na veřejnosti se prezentuje mile, starostlivě, je komunikativní a sympatický. Ale v soukromém životě vychází na povrch jeho druhá tvář, tvář necitlivého tyрана, který je brutální a bezohledný. Proto bývá tato situace pro oběť velmi obtížná. Na její okolí pachatel působí pouze tou pozitivní tváří a lidé pak často nevěří tomu, co se u nich doma odehrává. Pro oběť je tedy velmi obtížné

požádat někoho o pomoc a začít svou situaci řešit (Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová 2009).

Většina agresorů si sama v dětství prošla domácím násilím, ať už jako svědci nebo přímé oběti. A při socializaci jim zůstalo v paměti, že v některých situacích je nutné užívat násilí. Buskotte ve své knize uvádí: „*násilí má původ v násilí*“. Tím je míněno, že pokud byl někdo v dětství bit a bylo mu ubližováno, tak se bude pravděpodobně takto chovat i ke svým vlastním dětem. Není to však podmínkou. Z každého dítěte, které bylo v dětství bito, nemusí vyrůst bezcitný tyran (Buskotte, 2008, s. 176).

3 Rodina v prostředí domácího násilí

Rodina je základní jednotkou společnosti. Jedná se o nesmírně důležitou skupinu pro zdravý duševní vývoj dítěte. Pokud jsou v rodině kladné vztahy a rodina vykazuje určitou stálost a lásku vůči svým členům, tak je schopna plnit své základní funkce. A tou nejdůležitější a prvotní funkcí je socializace a výchova dětí. Rodina je charakteristická společným soužitím, jsou v ní přirozené vzájemné vztahy, členové rodiny si vypomáhají a vykazují určitá pravidla chování. Rodina by měla dítěti poskytovat bezpečí a uspokojit všechny základní potřeby. Dítě přejímá chování svých rodičů a uznává ho. Na základě zážitků z jeho původní rodiny si dítě později vytváří mezilidské vztahy.

Nejpotřebnější je pro dítě rodina na začátku vývoje. Avšak správná funkce rodiny je důležitá po celý život. Pokud má dítě dobrý domov, získává tím prvotní podmínky pro šťastné dětství. Rodina je pro dítě základní a také zprvu jedinou jistotou, kterou má. Mělo by se v ní cítit bezpečně a dosáhnout možnosti poznávat a učit se novým věcem. Měla by utvářet adekvátní podmínky pro psychický i tělesný rozvoj dítěte. Právě rodina je jednotkou, která má vliv na celou řadu funkcí pro zdravý vývoj dítěte.

Pozornost odborníků je však věnována převážně hlavním aktérům dění, agresorovi a oběti. Přesto jsou ovlivněni i zbylí členové rodiny - děti. A právě těm je nutné věnovat zvláštní pozornost. Na členy domácího násilí by se mělo pohlížet jako na celek a zahrnout do řešení konfliktu všechny osoby, kterých se problematika týká. Tím pádem každého člena rodiny (Čírtková, 2004).

3.1 Ohrožení funkcí rodiny

Rodinná jednotka plní různé funkce. V důsledku domácího násilí mohou být však tyto funkce značně oslabeny nebo také úplně zničeny. Pokud se funkce rodiny kvůli domácímu násilí značně změní, může ovlivnit zdravý vývoj dítěte (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

3.2 Změna rodičovských kompetencí

Domácí násilí má značný vliv na kompetence rodičů. Ovlivněny jsou především kompetence matky v roli oběti. Za takovýchto podmínek není matka schopna poskytnout svému dítěti emocionální oporu a dítě je tak permanentně nejisté. Za těchto okolností dochází k útěkům starších dětí z domova.

Mezi klíčové změny v prožívání matky patří:

- *nizké sebevědomí a sebehodnocení*
- *dlouhodobá emocionální frustrace*
- *zkreslené vnímání a myšlení*
- *depresivní prožívání*
- *pocit izolace*
- *zvětšená dráždivost, snížená tolerance ke stresu*
- *problémy s koncentrací, spánkem*
- *nejistota,*
- *psychosomatické projevy*
- *silně ambivalentní vztah k agresivnímu partnerovi*

Wünschová in (Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová, 2009, s. 28-29).

V důsledku frustrace může být pro matku složité dávat najevo a pracovat se svými city vůči dítěti. Matka se na dítě buď úplně upne, je na něj až příliš fixovaná a vůči dítěti se chová příliš ochranně nebo je naopak absolutně necitlivá a není schopna adekvátní citové odezvy. Pokud má matka deprese, zahlučuje jí únava, je pomalejší a péče o dítě pro ni není vůbec snadná. Není příliš trpělivá a do aktivit s dětmi se jí moc nechce. Stává se z ní matka, která dítěti spíše v každé situaci ustoupí, jelikož je to pro ni nejsnadnější možné řešení. Postupně si sama přiznává, že není dobrá matka, což však její deprese ještě více prohlubuje. V těchto případech se děti chovají různě. Některé se pokoušejí být v dobré náladě, jiné si zase snaží vynucovat matčinu pozornost a ostatní se ladí na stejnou vlnu jako jejich matka, tím pádem jsou labilní a nejisté (Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová 2009).

3.3 Postoj dítěte vůči násilnému rodiči

Při domácím násilí, které probíhá v rodině, je pro dítě těžké srovnat si vlastní pocity vůči agresivní osobě, kterou bývá převážně otec. V dítěti se tedy odehrávají odlišné pocity. Tím jedním je strach o sebe a o oběť (matku) a tím druhým vztek na násilného otce. I přesto se v něm však mísí dobré a špatné pocity a i když otec provádí v rodině násilné činy, tak v dítěti přetrvává alespoň částečně kladná vazba k otci. Díky této vazbě je dítě

schopno násilné činy odpouštět a udržovat si i nadále kladný vztah k agresivnímu otci (Cimrmanová, 2013).

Děti ve většině případů vypovídají o násilné osobě se strachem a pociťují vůči ní zároveň nenávist, ale i lásku. Ze studií vyplývá, že děti mají rády své otce, ale pouze v době, kdy nedochází k násilným incidentům (Ornduff a Monahan, 1999).

4 Dopady vystavení se domácím násilí v dětství

Když se ocitne dítě v prostředí, kde probíhá domácí násilí, tak to má na něj vždy negativní dopady. Důvodem je, že dítě trpí násilím v rodině i v případě, že je pouze svědkem tohoto incidentu. Podle organizací, které se zabývají problematikou domácího násilí, se děti stávají svědky týrání až v 90 %. Děti se nepřímo účastní těchto případů, jelikož slyší facky, pláč, nadávky apod. Tyto děti pak prožívají bezmoc a permanentní strach jak o sebe, tak i o týranou oběť v jejich domácnosti. Děti, které vidí, jak v rodině probíhá domácí násilí, mívají podobné následky jako ty děti, které se staly přímými oběťmi. Je známo, že v rodinách, kde probíhá domácí násilí, je větší pravděpodobnost, že agresor ublíží, ať úmyslně či neúmyslně, také dítěti. I když je nejčastější dětskou reakcí na domácí násilí, kterého jsou svědky, zdrženlivost, někdy se také stává, že se dítě po nějaké době oběti zastane a do konfliktu začne zasahovat. V tento moment, kdy dítě do situace zasáhne, nebo se i omylem připlete agresorovi do cesty, se pak může stát nechtěnou obětí právě i dítě samotné (Mbilinyi, Edleson, Hagemeister a Beeman, 2007).

Nejen fyzické týrání zanechává na dětech stopy, ale také násilí emocionální postihne dítě velmi vážně. Ponižování, kruté tresty a nadávky od agresora snášejí děti opravdu obtížně. Nejslabším článkem v rodině je právě dítě, není schopno adekvátně vyhodnotit situaci a potřebně se bránit.

Za nejdůležitější část života dítěte jsou považovány první dva roky. Dítě nabývá základních sociálních dovedností a návyků a začíná reagovat na okolní podněty. Podvědomí si však ukládá všechny vjemy, tím pádem i ty negativní. Avšak záporné stimuly se později mění obtížně. U dítěte, které vyrůstá v prostředí domácího násilí, může dojít k ohrožení zdravého vývoje. Uložené negativní vzpomínky děti traumatizují a v budoucnu se odrážejí v jejich dospělých životech. Dítěti se mění hodnoty a dochází k převzetí nežádoucích vzorců chování. Častým jevem je pak cyklický průběh násilí, tedy že se násilí přenáší z generace na generaci. Oběť, která byla v dětství vystavena týrání, se může v dospělosti stát pachatelem domácího násilí (Cimrmannová, 2013).

Dopady u dětí, které se staly oběťmi nebo svědky domácího násilí, se mohou trochu lišit. Závisí zejména na věku a pohlaví dítěte, o jak brutální čin se jednalo, jaké reakce na tuto událost mělo okolí a kolikrát se útok opakoval. U těchto dětí se pak vyskytuje pocit bezmoci a úzkosti a také pocitu viny. Dále také dochází k poruše pozornosti, k depresím, ke snižování sebevědomí, pocitům ztráty, vzteku a také smutku. Dítě může mít sebevražedné sklony, mohou se u něj projevat regrese, což je návrat do mladších

vývojových období (pomočování, noční můry, pasivita apod.) Později se k těmto symptomům můžou připojit psychosomatické obtíže (bolest břicha, nespavost, bolesti hlavy atd.) (Čírtková, 2004).

U násilí, které probíhá v rodině dlouhodobě, se pak jedná u dětí o následky, které jsou trvalejšího charakteru. Mezi dlouhodobé důsledky patří např. „*snížené sebevědomí, posttraumatická stresová porucha, psychosomatická onemocnění, poruchy osobnosti, poruchy příjmu potravy, únik z závislostního chování, sebevražedné tendence a syndrom CAN (syndrom týraného a zneužívaného dítěte)*“ (Hronová, Kupcová a Zapletalová, 2014, s. 5).

Mezi problematické projevy v oblasti sociálních vztahů a jednání sem řadíme např. „*bázelivost, nejistotu, izolaci, tendence opakovat rodinné vzorce, nedůvěra vůči druhým, neschopnost navázat hlubší vztah a špatné dovednosti řešit konflikty*“ (Hronová, Kupcová a Zapletalová, 2014, s. 5).

Dospělé osoby, které byly domácím násilí vystaveny v dětství, mívají častěji poruchy příjmu potravy (bulimie, mentální anorexie, přejídání). Také u nich častěji dochází k sebepoškození a sebevraždám. A jsou náchylnější k psychosomatickým onemocněním.

Většina dětí, které si prošly touto traumatizující zkušeností v oblasti domácího násilí, jsou schopny o této problematice hovořit. U vyprávění dětí mohou však nastat problémy a jejich výpovědím je někdy velmi těžké porozumět (Ornduff, Monahan, 1999).

4.1 Vývoj dítěte

U vývoje dětí dochází v případech domácího násilí ke dvěma extrémům. Vlivem tyranie může dítě rychleji dospět. Což představuje pro dítě, stejně tak jako opačný extrém, narušení přirozeného vývoje (Cimrmannová, 2013).

Opakem je pak tedy zpomalený vývoj dítěte v určitých oblastech. Například rozvoj inteligence. Děti, které byly svědky či oběťmi domácího násilí, vykazují nižší verbální inteligenci. Z výzkumů je tedy patrné, že z řad intelektových schopností se jedná právě o verbální schopnosti, které jsou u dětí, které si prošly domácím násilím, velmi ovlivněny. Naopak např. vizuálně- prostorové schopnosti se u dětí, které si tyranii prošly a těmi, které žily ve funkční rodině, nijak zřetelně neliší (Huth-Bocks, Levendosky a Semel, 2001).

Dále pak byly vyzorovány rozdíly v rychlosti rozvoje psychomotorického vývoje, nácviiku hygieny nebo rozvoje kresby a hry. Rozumové schopnosti dítěte jsou ohroženy v důsledku nestabilní a napjaté situace, která panuje v rodině, ve které domácí

násilí probíhá. Následkem dlouhodobého trvání takovéto situace je riziko, že se u dítěte rozvine hyperaktivita a poruchy pozornosti. Ty jsou pak často spjaté se specifickými poruchami učení (dyslexie, dysgrafie a dyskalkulie). Avšak tyto poruchy se netýkají všech dětí, které si domácím násilím prošly. Některým z nich se následky vyhnuly a ve škole dosahují skvělých výsledků (Bednářová, Macková, Wünschová a Bláhová, 2009).

Dále je také ohrožený emoční vývoj dítěte. Ohroženým prvkem je v této souvislosti uvědomění si vlastních emocí a schopnost je regulovat. Tyto problémy mohou vést ke špatnému porozumění s okolím. Děti, které si prošly domácím násilím, mají potíže s popisem emočního prožívání a také s vybavením si, kdy prožívaly nějakou konkrétní emoci. Nesnadné je pro ně také určit, proč mají danou emoci spjatou s konkrétním zážitkem (Katz, Hessler a Annett, 2007).

Vývojem jsou také ohroženy zatím nenarozené děti. Tyto děti jsou ovlivňovány po stránce biologické, skrze matku, na které je násilí páčáno. Týrání v těhotenství přináší velká rizika jak pro matku, tak i pro plod. A to po stránce fyzické i psychické. Stres, který panuje u ženy v těhotenství, je rizikovým faktorem a může způsobit předčasný porod a také negativně ovlivnit další vývoj dítěte (Šulová, 2010).

Domácí násilí tedy může ovlivnit vývoj dítěte. Dítě se odchýlí od normy a v tomto důsledku pak může svůj vývoj předběhnout, opozdit se v něm nebo může dojít k trvalému narušení v konkrétní oblasti.

4.2 *Problémové chování*

Pokud bylo dítě vystaveno domácímu násilí, bývá častým jevem následná změna chování. Právě problémové chování dítěte patří mezi prvotní ukazatele problémů v rodině. Pokud rodiče zapojí dítě do konfliktu, může se dítě se svými emocemi vypořádávat skrze zoufalé nebo vyzývavé jednání. Je evidentní, že domácí násilí značně ovlivňuje chování dítěte a může způsobovat problémové jednání. Avšak působení tohoto vlivu na dítě je podmíněno i dalšími faktory.

4.3 *Posttraumatická reakce a změny prožívání*

Posttraumatická stresová porucha se může u dítěte vyskytnout, pokud bylo vystaveno domácímu násilí. Bohužel však diagnostika této poruchy není snadná. Každý případ je jedinečný a domácí násilí většinou nebývá pouze ojedinělou záležitostí, právě naopak, jedná se o opakované násilí. Právě četnost násilí může symptomy poruchy zhoršovat (Margolin a Vickerman, 2011).

Tato porucha se dále dělí na dvě odlišné formy. Tou první je internalizující typ a tou druhou typ externalizující. První forma posttraumatické stresové poruchy se projevuje především pocity viny, vyhýbáním se a strachem dítěte. A druhou možností, kterou může dítě vykazovat je typ externalizující, pro který jsou typické projevy chování např. disociace, hněv, vnitřní napětí apod. (Čírtková, 2004).

Posttraumatická stresová porucha může být doprovázena také např. depresemi, úzkostí nebo také suicidálními pokusy. Permanentní strach a deprese, které vznikly v důsledku ztráty pocitu bezpečí jsou dominantní charakteristikou dětí, které si prošly domácím násilím. Je velmi důležité přikládat velkou pozornost dětem a jejich reakcím, které vznikly ze zkušenosti s traumatem. Tyto reakce totiž mohou značně ovlivnit jejich dospělý život.

4.4 Transgenerační přenos

Transgenerační přenos neboli sociální učení nápodobou můžeme definovat jako: „*Proces, následkem kterého se vědomě nebo neúmyslně přenášejí vzorce chování do další generace*“ Ijzendoorn in (Bechyňová, 2007, s. 119).

Přenosem, který v rodině probíhá, se děti učí kladné, ale právě i záporné vzorce chování. Dítě se při výchově identifikuje s pečující osobou a pokouší se o nápodobu jejího chování.

Jeden rodič je agresor s prvky násilného chování a ten druhý je submisivní oběť. Násilí, které v rodině probíhá, se po čase stane pro dítě přijatelnou normou. Dítě se domnívá, že se jedná o jedinou možnost sociálního chování, skrze které docílí svých požadavků a potřeb. Dítě, které je součástí těchto konfliktů pak nezná jiný způsob komunikace a řešení problémů a je pro něj přijatelný pouze tento model (Bechyňová, 2007).

Zkušenosti, kterých dítě dosáhlo v dětství, pak výrazně ovlivňují jeho pozdější partnerský a rodinný život a také role, které zastupuje. Děti, které si prošly domácím násilím, si nejsou schopny utvářet pozitivní citové vztahy a v dospělosti uplatňují stejný vzorec chování, jaký viděly u svých rodičů. Tento kruh, který se neustále opakuje, je nazýván cyklus transgeneračního přenosu (Bechyňová, 2007).

Po převzetí tohoto vzorce chování si děti nejsou vědomy, že se nejedná o normu většinové společnosti, jelikož to pro ně byl jediný model a nemají možnost ho s ničím srovnávat a vidět, jaké chování je správné a přijatelné. Pokud je dítě obklopeno násilím, je

pro něj toto chování postupně zcela běžné a je to pro něj jediný známý způsob, jak reagovat na podněty (Ševčík, Špatenkova a kol., 2011).

4.5 Psychická deprivace

Oběť, kterou bývá v rodině převážně matka, může být natolik zaneprázdněná uspokojováním požadavků agresora, že poté nemá dostatek prostoru pro naplňování potřeb dítěte a dochází k tomu, že má dítě nedostatek podnětů. Psychická deprivace je stav, který vzniká po neuspokojování některé ze základních psychických potřeb. Rodina není schopna dítěti zajistit adekvátní vývoj a připravit ho na budoucí život.

Deprivace může vzniknout z několika důvodů. Jedním z nich je již zmíněný nedostatek podnětů působících na dítě v jeho rodinném prostředí. Dalším možným důvodem vzniku deprivace je nepřiměřené množství podnětů, právě v opačném smyslu. Matka zahrnuje dítě podněty až příliš. Pro dítě je to však velmi náročné a matka ho tolika podněty přetěžuje.

Psychická deprivace se může projevit opožděním řeči nebo intelektového a psychomotorického vývoje dítěte. Jedná se převážně o neschopnost sociálního začleňování, nedostatek citových vazeb a povrchnost citů (Bechyňová, 2007).

Obrázek 3- Příznaky dětí, které byly vystaveny násilí v rodině (Vargová a Vavroňová, 2006, s. 12)

Chování	Emoce	Tělesné symptomy	Kognitivní symptomy	Sociální symptomy
Agresivita Výbuchy hněvu Vzteky Nezralost Chození za školu Delikventní chování Útěky z domova	Úzkost Deprese Uzavření se Nízké sebevědomí Hněv	Opožděný vývoj Nespavost Regrese Poruchy příjmu potravy Zpomalený vývoj motorických funkcí Psychosomatické symptomy	Potíže s koncentrací Opožděný vývoj řeči Potíže s pamětí	Nedostatek empatie Malé kontakty s vrstevníky Nedostatečně sociální dovednosti

5 Syndrom CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbaného dítěte definuje Dunovský jako: „*jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte popřípadě způsobuje jeho smrt*“ Dunovský in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 24).

Syndrom CAN v sobě zahrnuje několik forem násilí a to: *fyzické násilí (tělesné týrání), sexuální násilí (pohlavní zneužívání), psychické násilí (citové, emocionální týrání), zanedbávání a systémové týrání (tzv. druhotné ponižování)* (Špatenková, 2004, s. 126).

U ještě nenarozeného plodu nebo novorozence se může jednat o organická poškození. Další z neadekvátních podmínek je pak nepříznivé prostředí, ve kterém je dítě vychovááno (Bechyňová, 2007).

Skupiny, které mají na děti negativní dopady, můžeme rozdělit do tří skupin. Do první skupiny spadá týrání, další forma násilí je zneužívání a jako poslední je zanedbávání. U dětí se tyto formy často vyskytují společně.

5.1 Fyzické násilí (tělesné týrání)

„*Tělesné týrání zahrnuje všechny akty násilí na dítěti. Patří sem záměrné opomenutí v péči o dítě, které vyústí v jeho poranění nebo smrt.*“ (Hanušová, 2006, s. 9). Fyzické násilí můžeme rozdělit do dvou skupin podle povahy na aktivní a pasivní týrání.

Aktivním týráním je míněno: „*Tělesné týrání dětí a jejich zneužívání aktivní povahy zahrnuje všechny akty násilí na dítěti. Patří sem záměrné opomenutí v péči o dítě, které vyústí v jeho poranění nebo jeho smrt*“ Dunovský in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 41).

Mezi násilné akty aktivní povahy patří např. „*facky, kopance, pohlavky, třesení dítětem, odhození, praštění hlavou o zed', štípání, svazování*“ atd. (Vaničková, 2004, s. 31). Definice tělesného trestu podle kolektivu amerických autorů zní takto: „*Tělesný trest je tělesným týráním, dochází-li k potrestání za pomoci předmětu, je-li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plošky a dlaně), nebo také tehdy, zůstávají-li na těle po ranách stopy (modřiny, škrábance ap.)*“ (Vaničková, 2004, s. 33).

Při tomto typu týrání může docházet k poranění orgánů. V této souvislosti pak poranění dělíme na otevřené či zavřené nebo mnohočetné zranění. Mezi zavřená poranění se řadí: *otřesy, pohmoždění, kousnutí, vytrhávání vlasů, poranění svalů, šlach, kloubů, cév*

nebo nervů, poranění kostí nebo hlavy, otřesy mozku, poranění míchy atd. Dunovský in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 41-51).

Mnohočetná poranění se pak u dětí se syndromem CAN vyskytují, pokud bylo násilí páčáno dlouhodobě. V těchto případech se na těle vyskytují pohmožděniny, rány, zlomeniny a dítě může mít i vnitřní krvácení.

Tělesný trest porušuje tělesnou integritu dítěte. S rostoucím věkem dítěte ztrácí význam a účinnost. Pro dítě začíná mít význam stresující a ponižující zkušenosti, a proto začíná mobilizovat obranné mechanismy proti bolesti a hanbě. Některé z prostředků, které se připravují do pohotovosti, jsou např. *„popření, potlačení, disociace, identifikace s agresorem nebo sebedestruktivní chování.“* Skrze tělesné týrání, které je na něm prováděno, se i samotné dítě učí agresí (Vaníčková, 2004, s. 33-34).

Tělesné týrání pasivní povahy je definováno jako: *„Nedostatečné uspokojení alespoň těch nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, a to i v návaznosti na psychické a sociální potřeby. Jde o úmyslné, ale i neúmyslné nepečování při závažných psychických poruchách či značné nezralosti rodičů“* Dunovský in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995, s. 59).

Nejsou uspokojovány potřeby dítěte a následkem mohou být poruchy prospívání dítěte. Tyto poruchy vznikají, jelikož dítě nemá dostatečnou výživu, může být podvyživené a zastaví se jeho růst. Mezi týrání pasivní povahy řadíme také nedostatek zdravotní péče dítěte. Jedná se o případy, kdy je dítěti vědomě odpírána zdravotní péče. Další formou je pak pokud má dítě nedostatky ve vzdělání a výchově, jelikož mu rodiče odpírají právo na vzdělání. Nebo když není dítěti poskytnuto místo pro žití nebo ošacení. A také v případě, kdy se jedná o rodiče, kteří nejsou schopni obstarat vhodné životní podmínky a dítě tedy trpí skrze chudobu rodičů. Dalším z případů pak může být nucení dětí k práci či žebrání na ulici (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

Příznaky tělesného týrání dětí jsou odlišné, avšak mezi nejčastější symptomy patří: *„poranění nebo popáleniny nevysvětlitelného původu, nechť dítěte o poraněních hovořit, nepravděpodobné zdůvodnění těchto poranění dítětem či o něj pečující osobou, strach ze styku s rodiči, pohmožděniny vzniklé následkem kousání, štípání či bití, neochota dítěte odhalovat paže a nohy i v horkých letních dnech, strach ze svlékání před hodinou tělesné výchovy, strach jít domů, sklony k sebetržnění, agresivita, útoky z domova“* (Elliotová, 1995, s. 61-62).

5.2 Psychické týrání (citové, emocionální týrání)

S pojmem týrání se pojí také termín psychické násilí. Pod tuto formu násilí spadá „ignorování dětí, jejich izolování, neustálé kárání, nucení k určitému výkonu, který překračuje možnosti dítěte“ (Špatenková, 2004, s. 127).

Dítě je tedy pod nátlakem emocionálního týrání, jelikož je nuceno dosahovat výsledků, kterých není schopno. Kvůli neúspěchu se pak dítě stává terčem posměchu a ponižování nebo srovnávání s úspěšnějšími vrstevníky či sourozenci. Dítě je pak zahaleno výčitky a má pocit méněcennosti. Skrze nátlak na dítě a vystavování ho neustálému duševnímu napětí může dojít k propuknutí duševní poruchy. Dítě pak trpí depresemi a neurotickými projevy. U dívek dochází často k poruchám příjmu potravy.

U psychického násilí jsou nejčastějšími projevy: „slovní útoky, nadávky, vulgarismy, ponižování dítěte, zavrhování dítěte, dítěti je dáváno najevo, že není důležité, nedostatečný zájem o dítě, rodiče se nezajímají o přání a potřeby dítěte, obviňování dítěte atd.“ Spilková in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 67-69).

Psychické násilí tedy obsahuje složku aktivní, která zahrnuje nadávky, ponižování, atd., ale také složku pasivní. Do této složky řadíme prvky jako je „nedostatečná láska, zájem, péče a podpora ze strany rodičů.“ Dítě nemá uspokojené potřeby v oblasti kontaktu s rodiči (mazlení, pocit být milován) Spilková in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 67).

Pod nátlakem psychického týrání bývají děti často při rozvodových procesech. Každý z rodičů se snaží nějakým způsobem získat dítě na svou stranu a tím je zapojováno do konfliktů mezi rodiči. Rodiče mohou dávat dítěti za vinu rozpad rodiny nebo mu mohou také vyhrožovat tím, že ho opustí a bude umístěno do dětského domova. Pro dítě jsou takovéto situace traumatizující a zanechávají na něm stopy (Dunovský, Dytrych, Matějčka a kol. 1995).

Psychickou zátěží je pro dítě pokud se stává opakovaně svědkem domácího násilí mezi rodiči. V situacích, kdy je dítě trvale vystaveno domácímu násilí, a to buď jako svědek, nebo oběť, mu může postupně takovéto chování připadat přijatelné (Kahoun, Kozlová a Tóthová, 2003).

Psychické týrání zanechává na dítěti stopy a má velký vliv na jeho následný vývoj, chování a prožívání. Děti, které si prošly psychickým násilím, bývají často úzkostné a plačtivé. Mají pocit, že je nikdo nemiluje, obviňují se, podceňují se a bývají emočně labilní. Avšak některé děti mohou být naopak agresivní. Mívají problémy v mezilidských

vtazích, často lžou, chodí za školu a utíkají z domova. U těchto dětí se také vyskytují psychosomatické potíže (bolest hlavy a břicha, ekzémy, zvýšená teplota). Někdy se u nich také vyskytují poruchy řeči (koktání a zadrhávání). Pokud je dítě psychicky týráno, většinou je to doprovázeno i jiným druhem násilí, nejčastěji fyzickým a sexuálním týráním. Samo o sobě je psychické násilí velmi těžce prokazatelné (Špatenková, 2004, s. 127).

5.3 Zneužívání

„Za sexuální zneužívání je považován pohlavní kontakt mezi dospělou osobou a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem určená hranice přípustnosti pohlavního styku pohybuje v různých zemích obvykle mezi 13. a 18. rokem věku. Pojem zneužití přitom může označovat jak různé formy koitálního styku (vaginální, anální, interfemorální), tak i aktivní a pasivní orogenitální aktivity, masturbaci či osahávání jiných částí těla oběti, to vše za účelem dosažení sexuálního vzrušení a eventuálně uspokojení pachatele.“ Weiss in (Vaníčková, Provazník a Hadj- Moussová., 1997, s. 13).

Sexuální zneužívání se dělí na bezdotykové (bez tělesného kontaktu) a dotykové (kontaktní). Do bezdotykové skupiny řadíme *„nemravné telefonické hovory, exhibicionismus, sexuální obtěžování (harašení), při kterém je dítě dospělou osobou zneklidňováno slovními projevy, tisknutím se k sobě atd. Tedy jakékoliv chování dospělé osoby, které má nějaký sexuální podtext.“* Do forem dotykového obtěžování patří *„obtěžování, libání, osahávání na erotogenních zónách, znásilnění, incest, pedofilní obtěžování, atd.“* Halfarová in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol. 1995, s. 77).

Nejčastějšími pachateli sexuálního zneužívání dětí bývají muži. Většinou se jedná o někoho z rodiny nebo blízkého okolí dítěte. Tito muži bývají nenápadní a mají velmi kladný vztah k dětem. Z toho vyplývá, že se může jednat o osoby, které nějakým způsobem pracují s dětmi. Násilníci pocházejí z různých společenských vrstev a mají různé vzdělání (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

Důvody, proč tito agresori sexuálně obtěžují děti, jsou rozmanité. Může se jednat o *„dlouhodobou sexuální abstinenci, o sexuální úchylky a deviace nebo o nespokojený soukromý život násilníka“* Halfarová in (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995, s. 79).

Nejnápadnějšími příznaky sexuálního zneužívání dětí bývají *„bolesti hlavy, opuchliny, modřiny, krvácení v oblasti vnějších rodidel, zadečku, bolesti při močení a chůzi. Dále se pak může jednat o opakované záněty pochvy, ranky a oděrky v ústech. Také sem řadíme poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, agresivita až sebepoškozující*

a sebevražedné jednání. "V některých případech se také projevuje „věkově neadekvátní vyjadřování týkající se sexuálních praktik, nadměrný zájem o sexuální téma nebo předvádění se na veřejnosti“ (Špatenková, 2004, s. 127).

U sexuálně zneužívaných dětí bývá patrná psychická deprivace. Rodiče je zanedbávají a věnují jim málo pozornosti. Děti, které si prošly sexuálním násilím, bývají často z neúplných rodin. Jejich rodiče jsou emočně chladní, bývají hodně zaměstnaní a většinou ani nevědí, jak jejich dítě tráví volný čas. Tyto děti se pak velmi snadno stávají oběťmi sexuálního zneužití. Snadným cílem jsou pro agresora také děti, které trpí mentální retardací. Násilník spoléhá na jeho postižení a je přesvědčen, že retardované dítě nechápe, co s ním agresor provádí a co se s ním samotným tedy vlastně děje. Pokud by dítě chtělo promluvit o tom, co se mu stalo, násilník počítá s tím, že by mu nikdo nevěřil. Ohroženou skupinou jsou také děti, které nechávají rodiče hlídat cizí osobou (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

Příznaky, které se projevují u dětských obětí sexuálního zneužívání:

- změny v chování dítěte
- pasivita
- vzdorovitost
- obtížné soustředění ve škole a zhoršený prospěch
- chození za školu
- útěky z domova
- suicidální pokusy
- ztráta sebeúcty
- pocity viny
- poruchy příjmu potravy
- narušení spánku, noční děsy
- nezvyklá znalost v oblasti sexu, nezvyklé chování ve spojitosti se sexem
- v pozdějším věku (okolo puberty):
 - posttraumatická stresová porucha
 - znovuprožívání sexuálních zážitků
 - nespavost, zlé sny
 - sebepoškozování, deprese
 - panické reakce na sexuální chování

(Čihák, 2016)

Kategorie závažnosti sexuálního zneužívání:

- **velmi závažné formy:**
 - *orální sex, k němuž je oběť donucena jako aktivní účastník*
 - *orální sex, kdy oběť je pasivním účastníkem sexuální agrese*
 - *pohlavní styk vaginální uskutečněný penisem*
 - *anální pohlavní styk uskutečněný penisem*
- **středně závažné formy:**
 - *hnětení a líbání prsou*
 - *vnikání do vaginy prsty nebo předměty*
 - *pronikání prsty, jazykem nebo předměty do anusu*
 - *vzájemné dotýkání se genitálií*
- **nejméně závažné formy:**
 - *vzájemné svlékání*
 - *nepatřičné líbání s pronikáním jazyka do úst*
 - *fotografování neslušných obrázků*
 - *sexuální dotyky*
 - *laskání genitálií prsty, jazykem, vnucená masturbace*

Russel in (Vaničková, Provazník, Hadj- Moussová a Spilková, 1999, s. 40)

5.4 Zanedbávání

„Zanedbáváním dítěte je chápán pasivní přístup k dítěti, který vyústuje v nerespektování jejich aktuálních potřeb, promítajících se do jeho opožďování tělesného, psychického a emocionálního vývoje“ Malá in (Malá, Raboch a Slovák 1995. s. 14).

Zanedbávání můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na zanedbávání těžké a všeobecné. Veškeré situace, při kterých je ohroženo zdraví nebo život dítěte, řadíme do skupiny těžkého zanedbávání. Může se jednat např. o výživu, zdravotnickou péči nebo psychický vývoj dítěte. Do druhé skupiny spadá zanedbání potravy, lékařské péče, oblečení, zanedbání sociálních kontaktů a nedostatečná ochrana před nebezpečím a rizikovým prostředím.

Zanedbávání má několik forem. Mezi tyto formy řadíme zanedbávání tělesné, citové a zanedbávání vzdělání a výchovy. Tělesné zanedbávání je definováno takto:

„*Tělesné zanedbávání je pojímáno jako neuspokojení tělesných potřeb dítěte. To zahrnuje neposkytnutí přiměřené výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče a ochrany*“ (Mühlpachr, 2002, s. 81).

U dětí, které jsou zanedbávány citově, dochází k neuspokojování citových potřeb. Jedná se o neuspokojování v oblasti náklonnosti a pocitu sounáležitosti. Děti, které si prošly tímto typem zanedbávání, mívají v raném věku opožděný psychomotorický vývoj. Také se u nich často projevuje opožděný vývoj řeči a sociálních dovedností. Není pro ně snadné navázat vztahy mezi vrstevníky, bývají žárlivé a agresivní a také není ojedinělé, že si vynucují pozornost (Elliotová, 1995).

Mezi prvky zanedbání výchovy a vzdělání patří např. pokud rodiče znemožňují dítěti dosáhnout odpovídajícího vzdělání v důsledku časté absence apod. V tomto případě dochází u dítěte k zaostávání. V důsledku neadekvátní výchovy, dítě není schopno rozlišit jaké jednání je normální a jaké je naopak naprosto nepřipustné.

Prvky, podle kterých lze poznat, že se jedná o zanedbané dítě:

- *dítě má trvale hlad*
- *nedodržuje základní hygienická pravidla*
- *je chronicky unavené*
- *nosí omšelé, znečištěné a zapáchající oblečení*
- *je podvyživené*
- *často chodí pozdě do školy*
- *trpí chronickými a neléčenými zdravotními problémy*
- *má sklony k sebetryznění*
- *má malou sebeúctu*
- *má neurotické chování*
- *má nutkání ke krádežím nebo sběru odložených věcí*
- *chronicky utíká z domova*

(Elliotová, 1995, s. 63 – 64)

Zanedbávání dětí je závažný patologický jev a bývá často spojováno s jinou formou syndromu CAN. Zanedbání lze jen velmi těžce prokázat, většinou musí dosáhnout nějakých větších mezí, aby bylo zaznamenáno. Děti, které byly v dětství zanedbávány, vykazují v pozdějším věku poruchy chování nebo se jim zhorší prospěch ve škole.

V dospělosti mívají problémy s navazováním vztahů a mají sklony k závislostem. V následném životě pak v mnoha případech sami selhávají v roli rodiče.

5.5 Zvláštní formy syndromu CAN:

- systémové týrání
- organizované týrání a zneužívání dítěte
- rituální týrání a zneužívání
- Münchhausenův syndrom by proxy – v zastoupení
- šikana

5.5.1 Systémové týrání

Systémové týrání, někdy odborníci nazývají také jako druhotné ponižování. Tento druh týrání je způsoben systémem, který byl vytvořen na ochranu dítěte a rodiny. Dítě, které si prošlo nějakým traumatem, může být poškozeno osobami, které by ho měly naopak chránit. Jedná se například o zařízení, jako jsou zdravotnické instituce, ve kterých je dítě až příliš často vyšetřováno. Dále také soudy a policie, které opakovaně vyslychají děti, jelikož zpochybňují jejich výpovědi. V důsledku špatného rozhodnutí institucí může být dítě přesunuto do ústavu nebo nadále ponecháno v nefunkční rodině. V těchto situacích se trauma dítěte akorát prohlubuje a mívá rozsáhlé následky (Špatenková a kol., 2004).

5.5.2 Organizované týrání a zneužívání dítěte

Tento typ syndromu CAN je rozsáhlejší a také závažnější. Vyskytuje se převážně ve velkoměstech. Pod organizované týrání a zneužívání spadá dětská prostituce, pornografie a další aktivity, kdy se dítě stává zbožím. Jedná se poměrně o novou formu týrání a zneužívání, objevila se až ve druhé polovině 20. století (Vaničková, Provazník, Hadj- Moussová a Spilková., 1999).

Také se stává, že děti jsou ilegálně mezinárodně osvojeny. V nejhorším případě může dojít k zavraždění dítěte a rozprodání jeho orgánů (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

5.5.3 Rituální týrání a zneužívání

Tato forma týrání je spojena s vírou a rituály, pro které je potřeba obětí.

Definice rituálního týrání zní takto: „Zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s nějakými symboly, mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou

charakteristiku a jsou součástí nějakého organizovaného společenství“ Fontaine in (Vaníčková, Provazník, Hadj- Moussová a Spilková, 1999, s. 10).

5.5.4 Münchhausenův syndrom by proxy

Rodiče se dítěti snaží ublížit skrze nadbytečné a opakované léčení za účelem uznání a ocenění za péči. Jedná se převážně o matky, které předstírají, že má jejich dítě nějaké tělesné či psychické potíže a nemoci. Vymýšlejí si různé příznaky nebo nemoc dítěte zveličují. Tyto osoby se snaží domáhat opakovaných lékařských vyšetření a zákroků na jejich dětech. V nějakých případech může v důsledku takového chování rodičů dojít až k úmrtí dítěte (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

5.5.5 Šikana

Jedinec nebo skupina si vybere za cíl osobu, která je bezbranná a opakovaně a agresivně na ni útočí. Šikana se vyskytuje nejvíce ve školách a v internátních zařízeních. Agresoři bývají útoční nejen vůči vrstevníkům, ale také k rodičům a učitelům (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

Šikana spočívá ve strkání, kopání a dalším fyzickém násilí. Dále pak také i v posměchu a slovních urážkách, které mají na dítě neblahý vliv. Oběť mohou také zmanipulovat k tomu, aby prováděla věci, které pro ni mohou být ponižující. Ať už se ale jedná o fyzické napadání nebo slovní urážky, všechny formy šikany mohou u oběti způsobit emocionální stres a v extrémních případech může mít oběť sebevražedné chování (Eliottová, 1995).

6 Následky u dětí

Někteří lidé a převážně rodiče, kterých se domácí násilí týká, se mohou domnívat, že dítě probíhající násilí v rodině nevnímá. To však není pravda. Dítě vnímá vše, co se v rodině děje a to i v nejmladším období života, kdy ještě neumí ani mluvit a o problémech není schopno komunikovat. Nejde jen o to, když je dítě přímým svědkem útoku, ale násilí může také slyšet, nebo alespoň po takovémto incidentu sleduje jeho následky. Např. modřiny na těle oběti, negativní atmosféru panující v rodině, nepořádek v pokoji apod. Každé dítě na takovéto nepříjemné události reaguje odlišně, je jinak citlivé, má různý věk, charakter a temperament a také vztah k rodičům. Záleží také na tom, jak často a v jaké míře se útoky opakují. Každé dítě se adaptuje na zátěžové situace jinak a má různou míru odolnosti vůči takovýmto případům. Následky dětí v prostředí domácího násilí se mohou lišit v jednotlivých věkových kategoriích (Buskotte, 2008).

6.1 *Kojenec a batole (do 3 let)*

V této životní etapě jsou děti velmi slabé a nejsou schopny se jakkoliv bránit. Kojenci a batolata sice nemusí chápat, co je násilí, ale vnímají atmosféru, která panuje v rodině. Pokud za dítětem, které si žádá pozornost a chce např. pochovat, přijde matka, ze které jde cítit nervozita, pláče a je ustrašená, tak to dítě vycítí. Emoce vnímá citlivě a přejímá je i na sebe. V tomto období je dítě silně vázáno právě na matku. Vše co matka prožívá, s ní dítě sdílí a vnímá jako by se to dělo jemu samotnému. Takže pokud je matka v ohrožení, tento pocit s ní sdílí i dítě. U dítěte vycházejí emoce najevo skrze pláč a strach oznamuje vyšším tónem křiku. Každé dítě potřebuje pro zdravý vývoj pocit bezpečí, který dítě vnímá skrze matčinu lásku a péči. Pokud však tyto základní potřeby nejsou naplněny, dochází k psychické deprivaci (Hronová, 2007).

6.2 *Předškolní věk (3-5 let)*

V tomto věku si děti myslí, že se svět točí kolem nich. Takže ať už se stane něco dobrého, nebo naopak špatného, domnívají se, že je to díky nim. Takže pokud mají mezi sebou rodiče nějaké problémy, tak si předškolní děti myslí, že je to kvůli nim a dávají si to za vinu. Pokud je otec agresivní a bije matku, tak to přisuzují např. k tomu, že mají nepořádek v pokoji, nebo že zlobí. Silným pocitem u dětí také bývá strach ze ztráty některého z rodičů, popř. obou dvou. Mají obavy, že otce odvedou od rodiny, nebo že otec ublíží matce. Dítě mívá rádo oba rodiče, ale odehrávají se v něm různé pocity, jelikož

matce, které je ubližováno nemůže nijak pomoci a vůči otci, který matce ubližuje, cítí zároveň lásku, strach i nenávisť.

Problém je však v tom, že dítě doma vidí násilný vzor chování a postupně si ho přisvojuje. Jelikož vyrůstá-li v prostředí, kde je agresivní chování normou, zcela přirozeně jej vnímá jako součást života a běžný nástroj komunikace. Neví, že je to špatné, protože nemá možnost tuto situaci s ničím porovnávat. Násilí se mu jeví jako adekvátní způsob řešení konfliktů a komunikace.

Důsledky násilí se mohou na dítěti projevat tím, že začne být více vázáno na matku a může se vracet do již překonaných vývojových období. To pak vyplyne na povrch skrze pomočování, neschopnost udržení stolice nebo žvatlání. Tyto děti bývají plačtivější, jelikož se snaží vynucovat si větší pozornost a péči, nebo také častěji zlobí a rozbíjejí věci (Hronová, 2007).

6.3 Mladší školní věk (5-9 let)

Děti ve věku 5 - 9 let trpí často posttraumatickou stresovou poruchou, která je důsledkem znovuprožívání traumatizujících zážitků (např. ve snech). Toto se tedy pojí s poruchami spánku. Děti v mladším školním věku, které si prošly domácím násilím, mohou být odtažité a snaží se izolovat od okolí.

Tyto děti ztrácejí jistotu, mají se pořád na pozoru a mohou mít problémy se soustředěním. Z čehož plyne, že se jim mohou začít zhoršovat školní výsledky. Mezi vrstevníky se mohou chovat hlučně a agresivně. I v této fázi vývoje může docházet k návratu do předešlých vývojových etap. Projevem bývají také častá psychosomatická onemocnění, např. bolest břicha a hlavy. Již u takto mladých dětí se vyskytují sebevražedné pocity.

Z trvalého pocitu ohrožení může u dětí docházet ke ztotožnění buď s obětí, nebo s agresorem. Pokud přebere dítě roli oběti, může být submisivní a nemít žádnou sebedůvěru. V těchto případech se děti stávají ve školách terčem šikany. Důsledkem bývá také neschopnost přebírání odpovědnosti za své činy. Tím pádem tyto děti svalují vinu na ostatní. Je pravděpodobné, že naplňování cílů budou tyto děti dosahovat skrz naučené násilí (Bednářová, Macková a Prokešová, 2006).

6.4 *Adolescenti*

V tomto věku se mohou vyskytovat stejné následky jako v předchozích vývojových etapách. Tedy např. poruchy chování, agresivita vůči spolužákům, pocit vzteku a strachu, zmatenost, nespavost a také vulgarita. Přidává se k tomu vysoká míra úzkosti, kterou na dítěti můžeme vyzorovat. Projevem bývá např. kousání nehtů či trhání vlasů. U dívek se mohou vykytovat poruchy příjmu potravy a nízké sebevědomí. Adolescenti spějí často k sebeobviňování a sebepoškozování. Mohou mít až sebevražedné tendence.

Dospívající pak utíkají z domova a záměrně porušují pravidla. Mají sklony k užívání návykových látek a také mohou být poznamenáni mezigeneračním přenosem (Hronová, 2007).

Praktická část

7 Cíl práce a výzkumné otázky

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je zmapovat informovanost mládeže o problematice domácího násilí. Hlavní výzkumnou otázku jsem si tedy položila takto: „**Jaké je povědomí a informovanost dnešních dospívajících adolescentů o problematice domácího násilí?**“

Prostřednictvím dotazníkového šetření bych chtěla zjistit, jaké názory převládají u studentů Gymnázia Teplice a jak jsou informováni o problematice takto vážného charakteru. Následující pomocné výzkumné otázky mi budou sloužit k zjištění a komparaci výsledků.

- **Co lze podle studentů považovat za domácí násilí?**
 - Touto otázkou bych chtěla získat odpověď, zda adolescenti vědí, co se považuje za domácí násilí a jaké jsou charakteristické znaky tohoto typu násilí.
- **Jaký mají studenti pohled a jaká zastávají stanoviska vůči domácímu násilí?**
 - Chtěla bych zjistit, jaké názory mají dospívající na tuto problematiku a zda je jejich vnímání převážně shodné či se liší.
- **Mají adolescenti dostatek informací, jak reagovat na to, pokud se s domácím násilím setkají a jak v takovém případě postupovat?**
 - Zde jde o to, zda respondenti vědí, na koho se mají obrátit, pokud se dostanou do kontaktu s aktéry domácího násilí.

Pomocné výzkumné otázky mi poslouží k zjištění, jaké je celkové povědomí studentů a jaký mají pohled na domácí násilí.

8 Metody výzkumného šetření

Vzhledem k zaměření mé práce, jsem pro sběr a analýzu dat zvolila kvantitativní výzkum. Potřebné informace ke zpracování praktické části bakalářské práce jsem získala prostřednictvím anonymního strukturovaného dotazníku. Cílovou skupinou jsou studenti ve věku 17-19 let. Dotazníkové šetření jsem provedla na Gymnáziu v Teplicích v pěti septimách. Po domluvě se zástupkyní ředitele Gymnázia Teplice, byly dotazníky rozdány studentům přímo ve vyučovacích hodinách. Tudiž jsem měla jistotu, že dotazníky vyplňují mnou zvolení respondenti.

Získané odpovědi mi pomohly zjistit, které oblasti domácího násilí jsou pro studenty poměrně známé a o kterých mají naopak pouze okrajové informace. Výsledky mi pomohly naleznout odpovědi na mé výzkumné otázky.

8.1 *Struktura dotazníku*

Dotazník se skládá z 34 otázek, které jsou orientovány na problematiku domácího násilí. V dotazníku jsem užila všechny typy otázek, tedy otázky otevřené, polootevřené i uzavřené. V úvodu žádám studenty o vyplnění dotazníku a představuji jim jeho účelnost. Následně také ujišťuji studenty o anonymitě dat. Také zde uvádím své kontaktní údaje, aby se na mě mohli obrátit, pokud by měli zájem o výsledky šetření. Poté následuje poděkování a již konkrétní otázky týkající se mého výzkumu. Otázky jsem rozdělila do šesti skupin. Každá z nich se vztahovala na konkrétní část výzkumu a odpovídala na mé výzkumné otázky.

1. skupina: údaje respondentů
 - otázky č.: 1, 2
2. skupina: povědomí studentů o problematice domácího násilí
 - otázky č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
3. skupina: domácí násilí páchané na dětech
 - otázky č.: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
4. skupina: názory adolescentů na domácí násilí
 - otázky č. 21, 22, 23, 24, 25
5. skupina: zkušenosti studentů s domácím násilím
 - otázky č.: 26, 27, 28, 29, 30, 31
6. skupina: obeznámenost s řešením problematiky domácího násilí
 - otázky č. 32, 33, 34

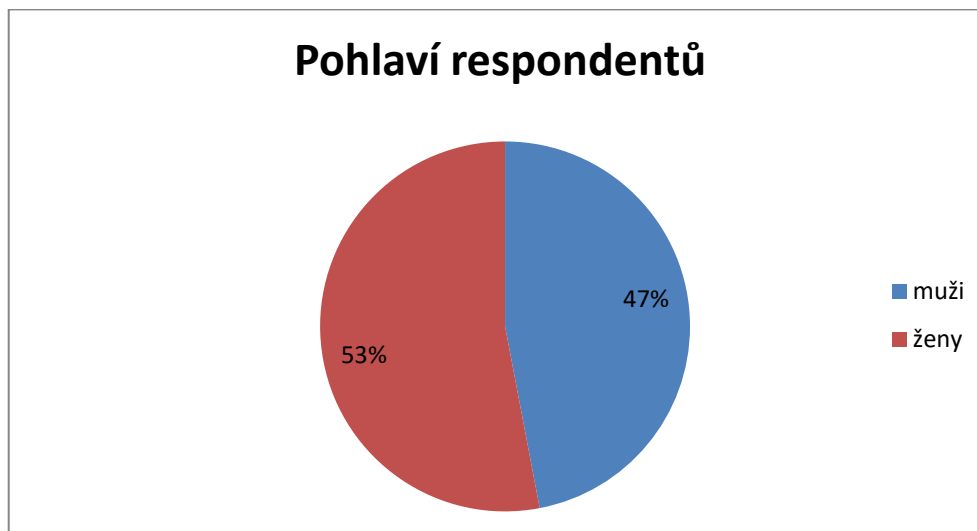
8.2 Zpracování získaných dat

Zprvu jsem zkontrolovala vyplněné dotazníky, chtěla jsem se ujistit, zda všichni respondenti odpověděli na veškeré kladené otázky a vždy zvolili správný způsob označení odpovědí. Na gymnáziu jsem rozdala 100 dotazníků a díky mé osobní přítomnosti ve třídách a dohledem nad vyplňováním byla návratnost dotazníků 100%. Všechny dotazníky byly vyplněny správně, žádný jsem nemusela vyřadit.

Data z vyplněných dotazníků jsem nejdříve třídila za pomoci programu Microsoft Excel 2007. Rozdělila jsem respondenty do skupin podle pohlaví. Chtěla jsem totiž zjistit, jak se lišili znalosti a názory mužů a žen. Postupně jsem došla k tomu, kolik dotazovaných zvolilo stejné odpovědi u každé z 34 otázek. V již zmíněném počítačovém programu jsem vytvořila grafy a tabulky, ze kterých vychází číselné údaje vybraných odpovědí v procentech (%) nebo u otázek s více možnými odpověďmi v absolutních číslech (n).

9 Identifikační údaje respondentů

Graf 1- otázka č. 1

První identifikační otázka v dotazníku zjišťuje pohlaví respondentů. Z celkového počtu 100 respondentů se dotazníkového šetření zúčastnilo 47 mužů a 53 žen.

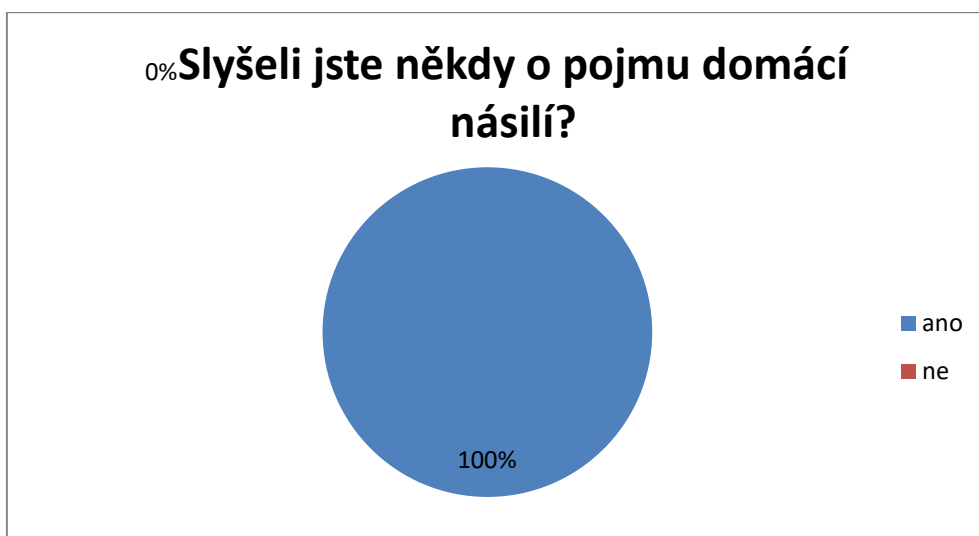
Graf 2- otázka č. 2

Druhá identifikační otázka se vztahovala na věk respondentů. Dotazovaní byli v rozmezí věku 17- 19 let. Nejpočetnější část obsadili osmnáctiletí respondenti s počtem 77% z celkového počtu studentů. Druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti ve věku 17 let, kteří zabrali 16 %. A nejméně početnou skupinu zastali 19 respondenti, kteří v součtu získali 6%.

10 Výsledky dotazníkového šetření

Graf 3-otázka č. 3

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda studenti vůbec znají pojem domácí násilí. Z průzkumu vyšla 100% obeznámenost s tímto výrazem.

Tabulka 1- otázka č. 4

Pokud jste u otázky číslo 3 odpověděli ano, vypište jaké informace máte o domácím násilí, co jste se o něm doposud dozvěděli.	
	N
Probíhá v soukromí domácnosti mezi rodinnými příslušníky, partnery.	33
Ve většině případů jsou oběti ženy.	30
Může mít různé formy (fyzické a psychické).	29
Oběti často o tomto problému nechtějí mluvit, tají ho.	21
Jedná se o trestný čin.	20
Obětí může být dítě i dospělá osoba (ale spíše ženy, než muži).	13
Agresor je většinou muž.	8
Těžce se prokazuje.	7
V dnešní době se vyskytuje poměrně často.	7
Může mít sexuální, fyzický či psychický podtext.	6
Agresor je většinou pod vlivem návykových látek.	6
Má špatný vliv na vývoj dítěte.	4
násilník je většinou emocionálně nevyrovnaný člověk.	3
Málokdy je agresorem žena.	3
Existuje mnoho pomocných organizací.	3
Násilí se stupňuje.	2
Typické chování agresora a oběti.	1
Často jsou svědky děti.	1
Nezáleží na věku ani na pohlaví	1
Jedná se o dlouhodobé násilí	1

Zajímalo mě, jaké konkrétní informace mají studenti o problematice domácího násilí. Nejčastější odpovědi studentů bylo, že domácí násilí probíhá v soukromí mezi rodinnými

příslušníky, takto odpovědělo 33 studentů. O 3 studenty méně uvedlo odpověď, že nejčastější obětí domácího násilí je žena (30 respondentů). Dále 29 studentů odpovědělo, že existují různé formy domácího násilí, konkrétně fyzické a psychické. Současně se dvěma předchozími formami zmínili pouze 4 dotazovaní násilí sexuální. Následně se 21 studentů shodlo, že oběť nechce nebo se bojí o této problematice mluvit, proto ji tají. Předposledním bodem, který bych ráda vytyčila z tabulky je odpověď 20 respondentů, kteří napsali, že domácí násilí je trestný čin. Jako poslední bych chtěla vyzdvihnout odpověď, že obětí může být jak dítě, tak dospělá osoba.

Tabulka 2- otázka č. 5

Jaké znaky jsou podle Vás charakteristické pro domácí násilí?	
	n
Závažnost útoků se stupňuje	78
Útoky se odehrávají v soukromí	86
Útoky probíhají jen pod vlivem návykových látek	10
Útoky probíhají opakovaně a dlouhodobě	87
Pachatel je blízká osoba oběti	93
Útoky probíhají jen po vyprovokování druhou osobou	3

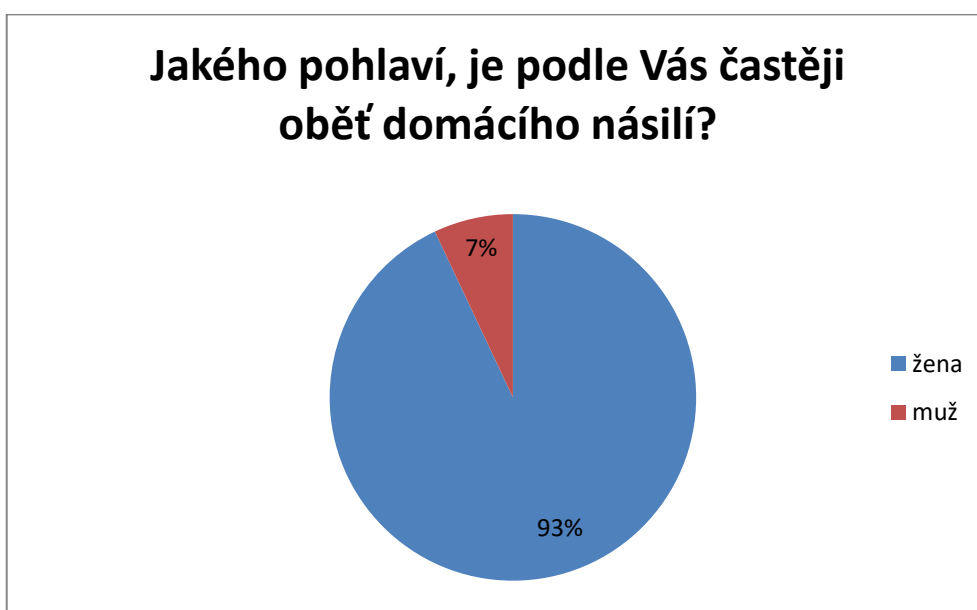
Pátá otázka sloužila ke zjištění, jaké znaky jsou podle respondentů charakteristické pro domácí násilí. Mohli zde zvolit více odpovědí a v celkovém hodnocení uvedené znaky vyšly následovně. Odpověď: pachatel je blízká osoba oběti zvolilo největší procento dotazujících, konkrétně 93 studentů. Na druhém místě byla odpověď: útoky probíhají opakovaně a dlouhodobě a pro ni se rozhodlo 87% dotazovaných. Jen o jednoho respondenta méně zvolilo odpověď: útoky se odehrávají v soukromí a tím tato odpověď získala 86% respondentů. Dalším v pořadí byla odpověď: závažnost útoků se stupňuje s počtem 78%. Předposlední příčku obsadila odpověď: útoky probíhají jen pod vlivem návykových látek a s tímto znakem souhlasilo 10% studentů. Pouhá 3% respondentů zvolilo odpověď: útoky probíhají jen po vyprovokování druhou osobou.

Graf 4- otázka č. 6

V této otázce měli respondenti vybrat, zda je podle jejich názoru častější obětí domácího násilí dítě či dospělá osoba. Většina respondentů, přesněji 61% je přesvědčeno, že obětí domácího násilí se stávají převážně dospělí jedinci. Zbýlých 39% zvolilo variantu, kdy obětí bývá častěji dítě.

Graf 5- otázka č. 7

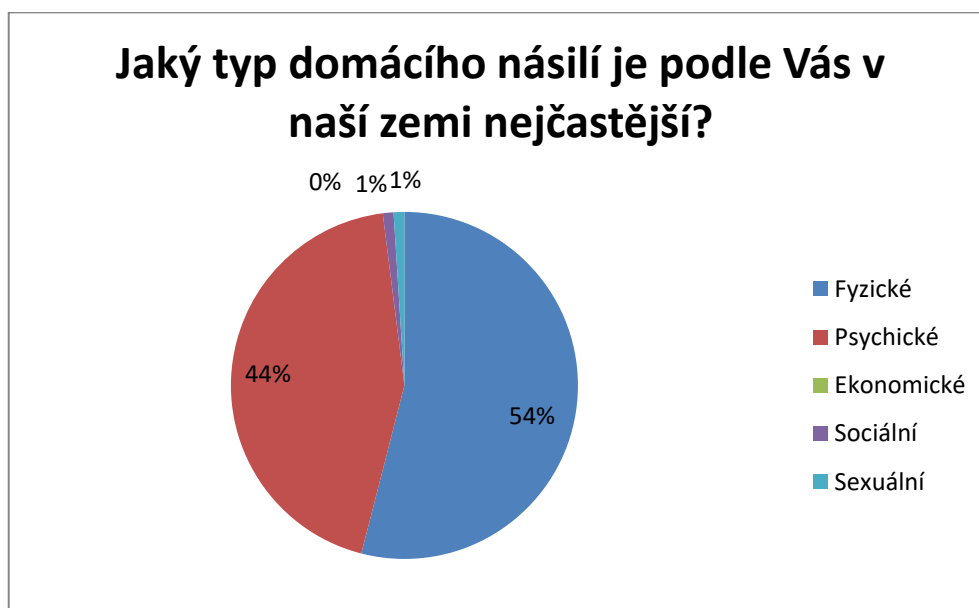
Na dotaz, zda je obětí domácího násilí častěji žena nebo muž se valná většina respondentů přiklání k ženskému pohlaví. Tuto odpověď zvolilo 93%. Pouze 7% respondentů se domnívá, že obětí domácího násilí se stávají převážně muži.

Tabulka 3- otázka č. 8

V jakém věku je podle Vás nejčastěji oběť domácího násilí?	
	n
0-5 let	5
6-10 let	19
11-15 let	26
16-20 let	16
21-25 let	16
26-30 let	32
31-35 let	25
36-40 let	19
41-45 let	7
46-50 let	5
51-65 let	1

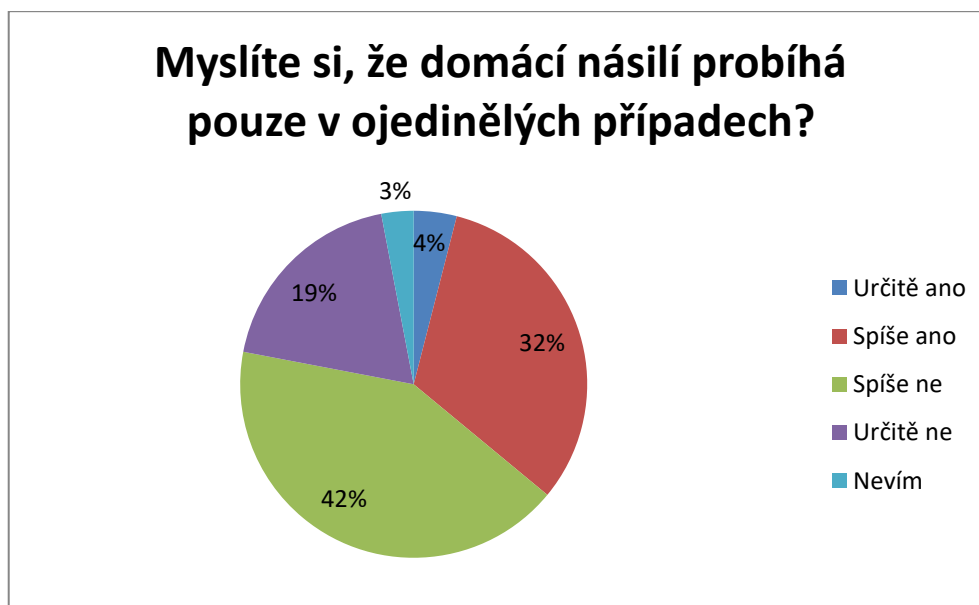
K této tabulce jsem si vytvořila vlastní škálu rozmezí věku. Studenti měli na volné místo napsat, jak staré jsou podle nich nejčastěji oběti domácího násilí. Někteří studenti zapisovali věk v různých věkových rozmezích (př. 30-40 let), někdo naopak zapsal pouze konkrétní věk (př. 26 let). Proto jsem si k této tabulce vytvořila vlastní škálu rozmezí věku. Věkově rozmezí je zde posunutě vždy o 5. A pokud byl v uvedené škále od studentů uvedený věk konkrétním rozmezím, např. ze dvou mých skupin, započítala jsem ho do obou. Nejvíce studentů se domnívá, že oběti domácího násilí je 26-30 let. Naopak nejméně studentů si myslí, že je oběť starší 51 let. S přihlédnutím na dětské oběti se většina studentů shodla na rozmezí věku 11-15 let a nejméně na 0-5 let.

Graf 6- otázka č. 9

Podle 54% respondentů je v naší zemi nejčastěji provozováno fyzické násilí. Dále 44% studentů zvolilo násilí psychické. Pouze 1% dotazovaných vybralo násilí sociální a sexuální. Nikdo ze studentů se nedomnívá, že by se u nás objevovalo nejčastěji násilí ekonomické.

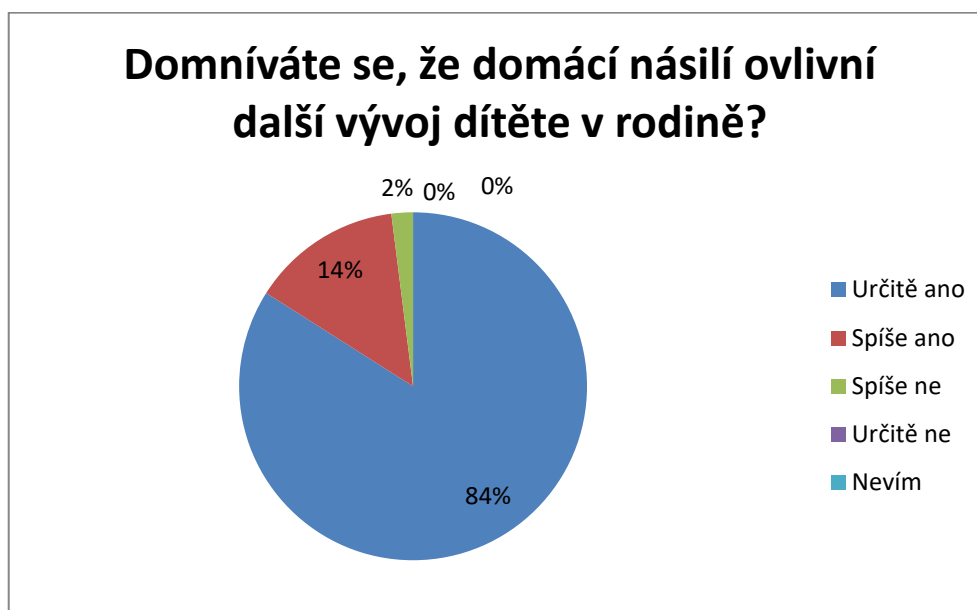
Graf 7- otázka č. 10

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda si studenti myslí, že je domácí násilí již téměř běžnou věcí v našich životech nebo se domnívají, že se vyskytuje pouze v ojedinělých

případech. Odpověď spíše ne zvolilo 42% dotazovaných. O 10 studentů méně předpokládá, že se domácí násilí odehrává spíše jen ve výjimečných případech, tedy 32%. Následně 19% respondentů zvolilo odpověď určitě ne a 4% jsou přesvědčeni, že se jedná o velmi neobvyklou problematiku. Na tuto otázku neuměly odpovědět 3% dotazovaných, a proto zvolily variantu nevím.

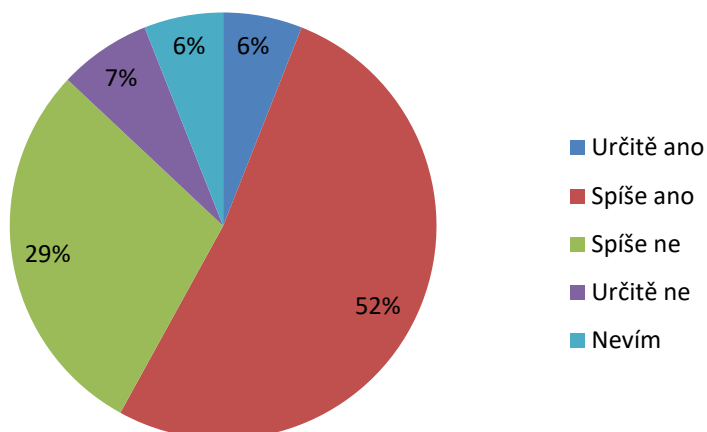
Graf 8- otázka č. 11

Dotazovaní jsou v 84% přesvědčeni o vlivu domácího násilí na vývoj dítěte. Variantu spíše ano zvolilo 14% respondentů a pouhá 2% odpověděla spíše ne. Nikdo ze studentů nezvolil odpověď určitě ne ani nevím.

Graf 9- otázka č. 12

**Myslíte si, že u dětí které byly svědky
nebo oběťmi domácího násilí, je větší
pravděpodobnost, že budou v dospělosti
páchat stejný typ násilí ve svých
budoucích rodinách?**

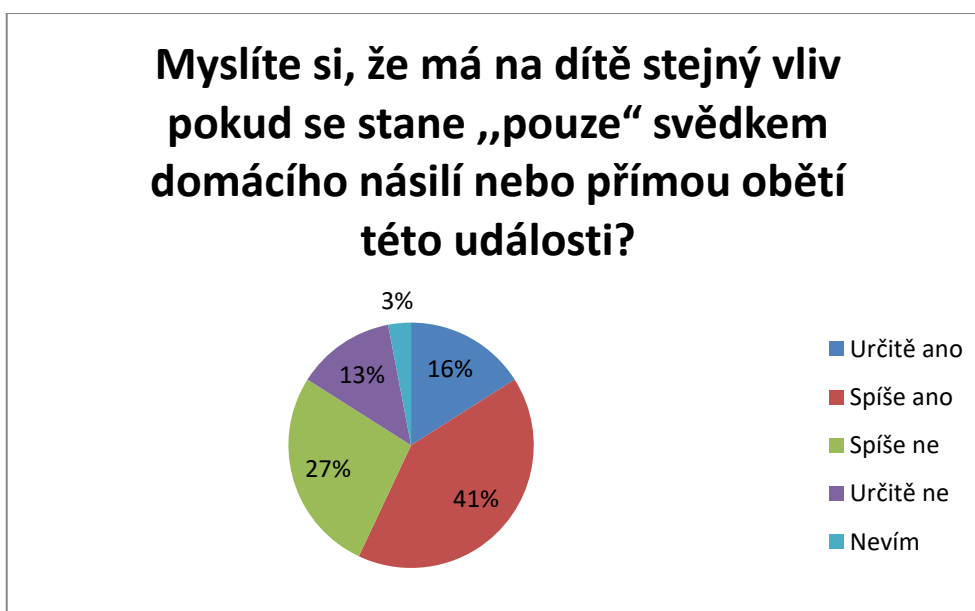
V této otázce mě zajímalo, zda studenti předpokládají, že domácí násilí natolik ovlivní vývoj a chování dítěte, aby v budoucnu provozovalo stejný typ násilí. Studenti odpověděli převážně spíše ano a to v 52%. Pro odpověď spíše ne se uchýlilo 29% dotazovaných, s odpovědí určitě ne souhlasilo 7% respondentů a zbylých 12 studentů se rozdělilo na odpovědi určitě ano (6%) a nevím (6%).

Tabulka 4- otázka č. 13

Jaké konkrétní následky může mít podle Vašeho názoru domácí násilí na dítě?	
	n
Psychická újma (porucha, trauma)	48
Pocit strachu (strach z agresora a lidí obecně, strach jít domů, celkový pocit strachu)	29
Převzetí role agresora	21
Násilné sklony, agresivní chování	18
Uzavřenost	18
Neschopnost důvěřovat lidem	16
Deprese, úzkost, stres	14
Strach z navazování kontaktů ve společnosti	11
Oslabení sebevědomí a sebedůvěra	11
Problémy s budoucími partnerskými vztahy	8
Fyzická újma	7
Sklon k návykovým látkám	6
Problémy s řečí/ komunikací	5
Sebepoškozování, sebevražedné sklony	4
Útěky z domova	4
Přecitlivělost	3
Zhoršení školního prospěchu	3
Nedostatek přátel	2
Neschopnost rodinného soužití	2
Noční můry	1
Útok na agresora domácího násilí	1
Mstivé chování	1
Nespavost	1

V této otevřené otázce měli studenti odpovídat na dotaz, jaké následky může mít na dítě domácí násilí. Nejvíce studenti volili psychické následky, pro tuto možnost se rozhodla téměř polovina, přesně 48 respondentů. Dále studenti odpověděli, že následkem domácího násilí může být pocit strachu, tuto odpověď zvolilo 29 dotazovaných. Studenti ve 21 případech volili odpověď, že dítě může přebírat roli agresora. Násilné sklony uvedlo 18 studentů a 18 respondentů bylo také pro odpověď uzavřenost. Pochybnost o následném důvěřování lidem má 16 studentů. Sedmou nejčastější odpovědí byla deprese, úzkost a stres a zvolilo ji 14 dotazovaných. Další v pořadí se umístil strach z navazování kontaktů ve společnosti (11 respondent) a také oslabené sebevědomí a sebedůvěra, pro tuto odpověď se uchýlil stejný počet studentů. Malá část studentů také uvedla, že následkem domácího násilí může být problematické navazování budoucích partnerských vztahů (8 respondentů). Fyzickou újmu zvolilo jen 5 dotazovaných a sebepoškozování/ sebevražedné sklony se rozhodli napsat pouhý 4 studenti. Další uváděné odpovědi byly: přecitlivělost (3), zhoršení školního prospěchu (3), nedostatek přátel (2), neschopnost rodinného soužití (2), noční můry (1), útok na agresora domácího násilí (1), mstivé chování (1), nespavost (1).

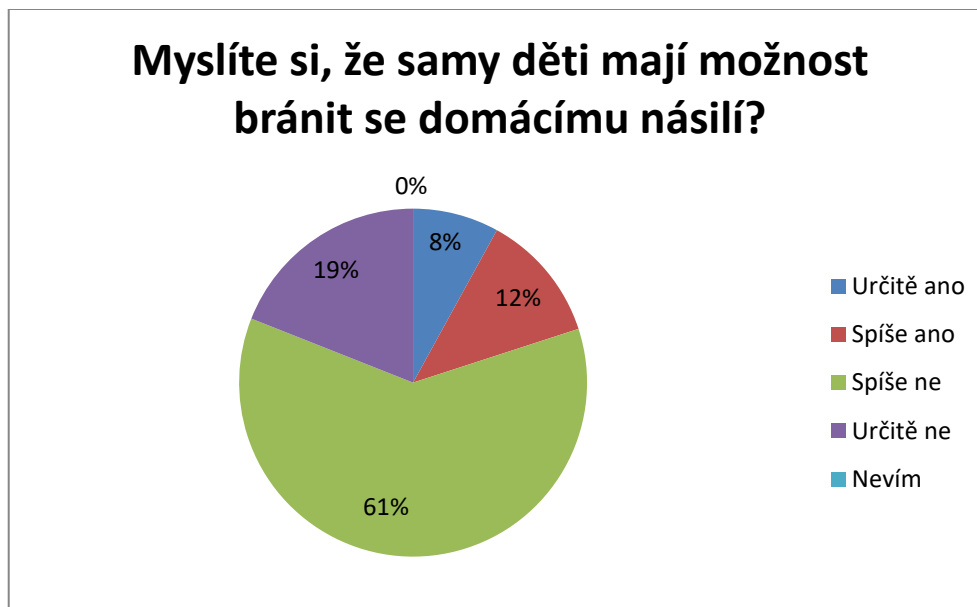
Graf 10- otázka č. 14

V této otázce jsem chtěla zjistit, zda si respondenti myslí, že je svědectví domácího násilí stejně závažné, jako když se dítě stane přímou obětí. Variantu spíše ano zvolilo 41%.

Dále 27% otazovaných upřednostnilo možnost spíše ne a 16% určitě ano. Možnost určitě ne zvolilo 13% studentů a jen 3% nevěděla.

Graf 11- otázka č. 15

V této otázce jsem se zaměřila na dětské oběti domácího násilí a ptala jsem se, zda se mohou samy děti bránit tomuto typu násilí. Nadpoloviční většina se přiklonila k odpovědi spíše ne, 61% studentů. Odpověď určitě ne zvolilo 19% respondentů, spíše ano 12%, určitě ano 8% a nikdo nezvolil variantu nevím.

Tabulka 5- otázka č. 16

Pokud jste u předchozí otázky odpověděli kladně, napište prosím jak se samotné dítě může podle Vašeho názoru bránit.	
	n
Říci to učiteli	8
Zavolat na policii	7
Zavolat na tísňovou linku	7
Obrátit se na osobu které důvěřuje	5
Obrátit se na rodinného příslušníka	4
Obrátit se na organizaci zaměřenou na domácí násilí	3
Fyzická obrana	2
Zavolat na linku důvěry	1
Obrátit se na školního psychologa	1
Obrátit se na sociálního pracovníka	1
Neodpovědělo	80

V této otázce měli studenti otevřený prostor pro jejich odpovědi. Podle respondentů se může dítě v případě ohrožení domácím násilím obrátit na učitele (8), zavolat policii (7) nebo tísňovou linku (7), obrátit se na osobu, které důvěřuje (5) nebo na rodinného příslušníka (4). Podle 3 studentů se může obrátit na organizaci zaměřenou na domácí násilí a 2 studenti uvedli, že by se mohlo bránit fyzicky. Dále také 1 vždy respondent uvedl, že by se dítě mohlo zavolat na linku důvěry, obrátit se na školního psychologa nebo sociálního pracovníka. V předchozí otázce odpovídalo záporně 80 respondentů, tudíž na tuto otázku neměli odpovídat.

Graf 12- otázka č. 17

Většina studentů se domnívá, že i ty nejmenší děti vnímají domácí násilí a pocit ohrožení, v procentuálním zastoupení odpověď spíše ano zvolilo 42% dotazovaných. Druhou nejčastější odpovědí byla možnost určitě ano, kterou zvolilo 28% jedinců. K odpovědi spíše ne se přiklonilo 24% studentů a 4% nevěděly jak na tuto otázku odpovědět. Pouze 2% respondentů zvolilo odpověď určitě ne.

Graf 13- otázka č. 18

V této otázce většina dotazovaných zvolila stejnou odpověď. Zvolenou variantou bylo, že pro dítě je při týrání, zneužívání a zanedbávání horší psychická újma (90% odpovědí). Pouze 6% se rozhodlo, pro odpověď fyzická újma a jen 4% dotazovaných zvolilo možnost nevím.

Tabulka 6- otázka č. 19

Jaké tresty si myslíte, že mají na vývoj dítěte nejzávažnější dopad?	
	n
Fyzické tresty (mlácení, facky, bití, kopání)	52
Psychické tresty (urážky, zesměšňování, ponižování, nadávky, shazování, srovnávání, zastrašování, vyhrožování, vydírání)	49
Zákaz styku s okolním světem	17
Odpírání základních biologických potřeb (jídlo, pití, toaleta)	12
Sexuální zneužívání	7
Zavírání/zamykání v místnosti	5
Ty které se často opakují	2
Odmítání dítěte (nedostatek lásky a pozornosti)	2
Nutit dítě sledovat matku, která je týraná	1
Ty kterým nerozumí a nejsou jim odůvodněny	1
Využívání pro peníze	1

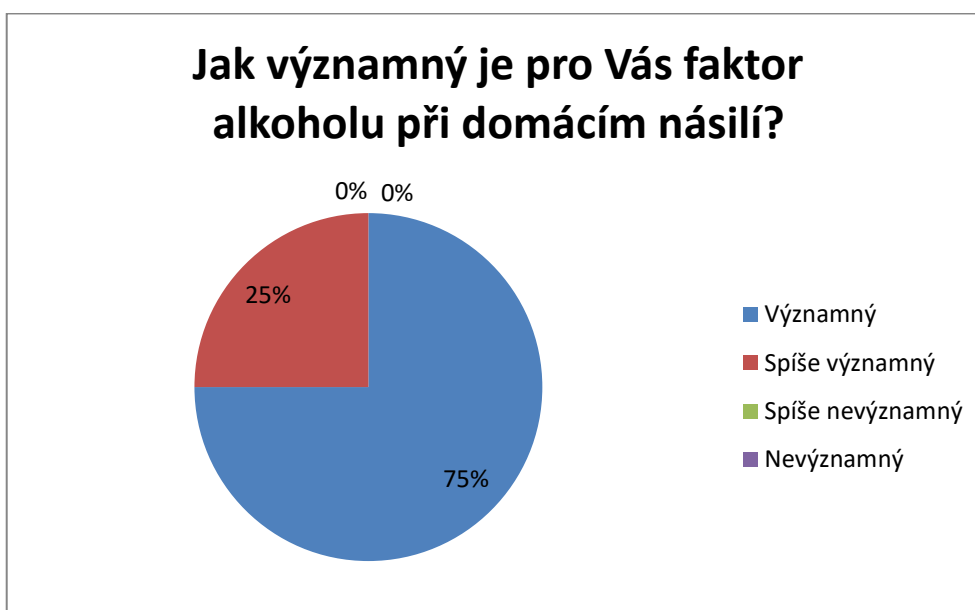
V další otevřené otázce jsem se studentů dotazovala na to, jaké tresty si myslí, že mají na vývoj dítěte nejzávažnější dopad. Nejvíce respondentů odpovědělo, že dítě nejvíce ovlivňují fyzické tresty, k této odpovědi se přiklonilo 52 studentů. Jen o 3 méně zvolili odpověď psychické tresty. Dále 17 studentů napsalo zákaz styku s okolím a 12 respondentům přišlo nejzávažnější odpírání základních biologických potřeb. Pár studentů zvolilo také sexuální zneužívání (7 jedinců) a zamykání v místnosti napsalo 5 dotazovaných. Dále jsem uvedla odpovědi, které napsal vždy jeden student.

Graf 14- otázka č. 20

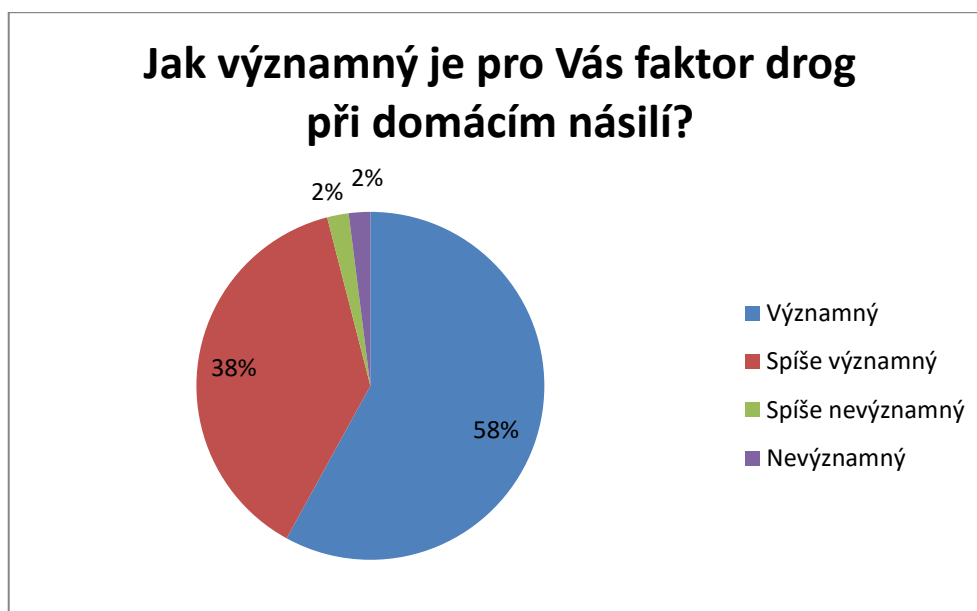
Majoritní část studentů se domnívá, že společnost nemluví dostatečně otevřeně o domácím násilí páchaném na dětech. Odpověď spíše ne zvolilo 59% a 20% je přesvědčených že se o této problematice určitě nemluví otevřeně. Naopak 18% respondentů je přesvědčeno, že se o tomto jevu spíše mluví otevřeně a 3% udala odpověď nevím. Žádný dotazovaný neodpověděl variantou určitě ano.

Graf 15- otázka č. 21

Většina respondentů si myslí, že faktor alkoholu je při domácím násilí významný (75% dotazovaných). Zbýlých 25% studentů zvolilo variantu spíše významný. Nikdo nezvolil variantu spíše nevýznamný ani nevýznamný.

Graf 16- otázka č. 21

Stejná otázka jako předchozí, akorát s faktorem drog. Opět si většina dotazovaných myslí, že požití drog má na domácí násilí velký vliv. Odpověď, že drogy jsou v této problematice významné, zvolilo 58%. Odpověď spíše významné zastalo 38%. A o zbylá 4% se podělila o odpověď spíše významný 2% a nevýznamný 2%.

Graf 17- otázka č. 21

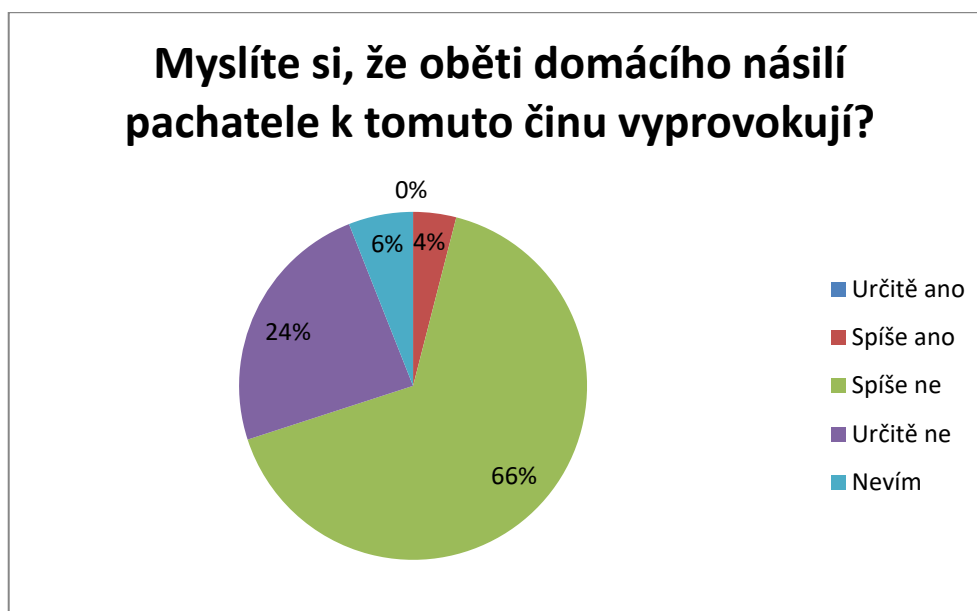
Posledním faktorem této otázky byla nevdělanost. Odpověď, že nevdělanost je spíše významný faktor zvolilo 34% studentů, spíše nevýznamný 30%, nevýznamný 20% a 16% studentů zvolilo variantu významný.

Graf 18- otázka č. 22

Více jak polovina dotazovaných se domnívá, že se agresor spíše nemůže napravit (55% odpovědí). Naopak 25% studentů zvolilo variantu spíše ano, určitě ne odpovědělo 10% respondentů, možnost nevím vybralo 6% a 4% dotazovaných zaškrtnulo určitě ano.

Graf 19- otázka č. 23

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda si studenti myslí, že je agresor ke svým činům vyprovokován. Nadpoloviční většina studentů uvedla odpověď spíše ne (66%) a 24% určitě ne. Dále 6% zvolila odpověď nevím a pouhá 4% se domnívají, že oběť pachatel k tomuto činu spíše vyprovokuje. Žádný respondent nezvolil možnost určitě ano.

Graf 20- otázka č. 24

U této otázky mě zajímalo, zda si studenti myslí, že by se domácí násilí mělo řešit pouze v rodinném prostředí či nikoliv. Na tuto otázku opovědělo 80% studentů určitě ne, spíše ne zvolilo 14%, spíše ano odpověděly 4% a jen 2% nevím. Nikdo z dotazovaných se nepřiklonil k variantě určitě ano.

Tabulka 7- otázka č. 25

Co motivuje oběť, aby zůstala s agresorem v prostředí domácího násilí?	
	n
Rodinný život	63
Citová vztah k agresorovi	68
Oběť hledá vinu v sobě	56
Oběť nemá kam odejít	65
Ekonomická závislost	46
Vydírání ze strany agresora	77
Vzájemná závislost	15

Další otázkou bylo, co motivuje oběť, aby zůstala s agresorem v prostředí domácího násilí. Zde mohli studenti opět zvolit více možností. Variantu oběť zůstává v tomto prostředí v důsledku vydírání ze strany agresora, zvolilo 77 studentů. Další odpovědi byly celkem vyrovnané. Možnost citový vztah k agresorovi zvolilo 68 dotazovaných, oběť nemá kam odejít 65 studentů a 63 respondentů odpovědělo rodinný život. Nadpoloviční většina se také domnívá, že oběť hledá vinu v sobě, tuto variantu zvolilo 56 studentů. Dále 46 odpovědí bylo pro ekonomickou závislost a pouze 15 respondentů se přiklonilo k odpovědi vzájemná závislost.

Tabulka 8- otázka č. 26

Znáte nějakou osobu z Vašeho okolí, která se stala obětí domácího násilí?	
	n
Ano, ženu	29
Ano, dítě	11
Ano, muže	0
Ne	63

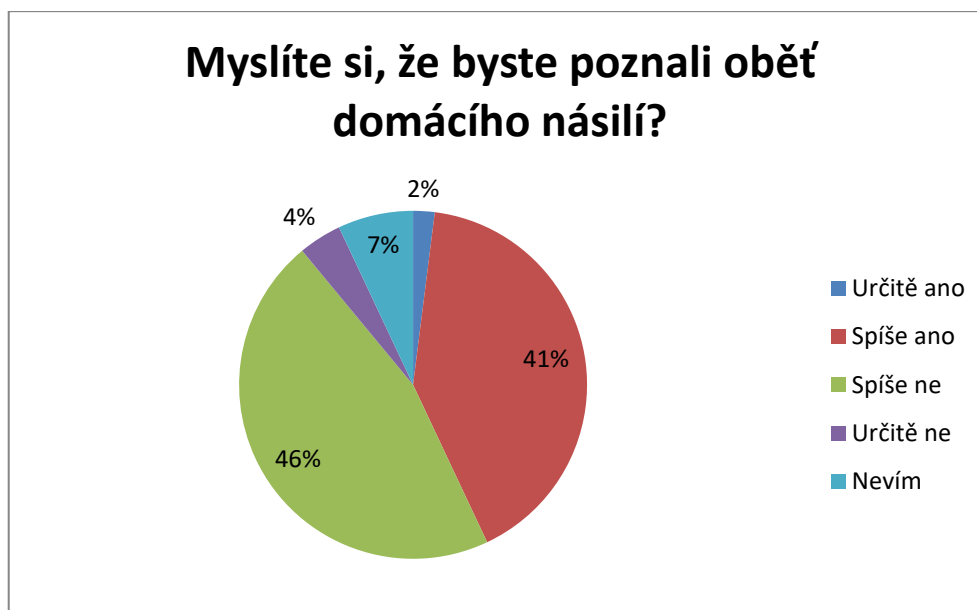
U této otázky mohli studenti opět zvolit více možností. Žádnou oběť domácího násilí nezná 63 dotazovaných. Oběť ženského pohlaví zná 29 studentů a 11 dotazovaných uvedlo, že zná dětskou oběť domácího násilí. Nikdo neuvedl, že by znal mužskou oběť domácího násilí.

Tabulka 9 - otázka č. 27

S domácím násilím jste se v minulosti setkali jako?	
	n
Svěddek	9
Oběť	6
Agresor	0
Z doslechu	60
Nikdy jsem se s ním nesetkal/a	30

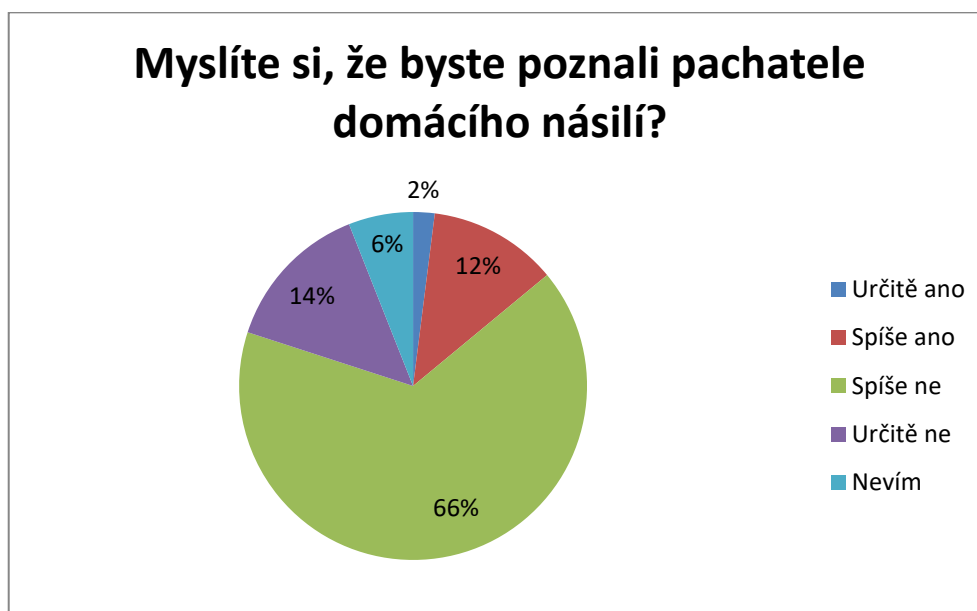
Další z otázek kde bylo možné označit více odpovědí. Studenti se převážně s domácím násilím setkali z doslechu, 60 odpovědí. Nikdy se s ním nesetkalo 30 studentů, svědky se stalo 9 studentů a 6 dotazovaných bylo dokonce oběťmi. Žádný respondent neuvedl, že by byl pachatelem domácího násilí.

Graf 21- otázka č. 28

Že by spíše nepoznali oběť domácího násilí. se domnívá 46% dotazovaných, naopak spíše ano odpovědělo 41% respondentů. Odpověď nevím, zvolilo 7% studentů a 4% se přiklonily k možnosti určitě ne. Jen 2% zvolili variantu určitě ano.

Graf 22- otázka č. 29

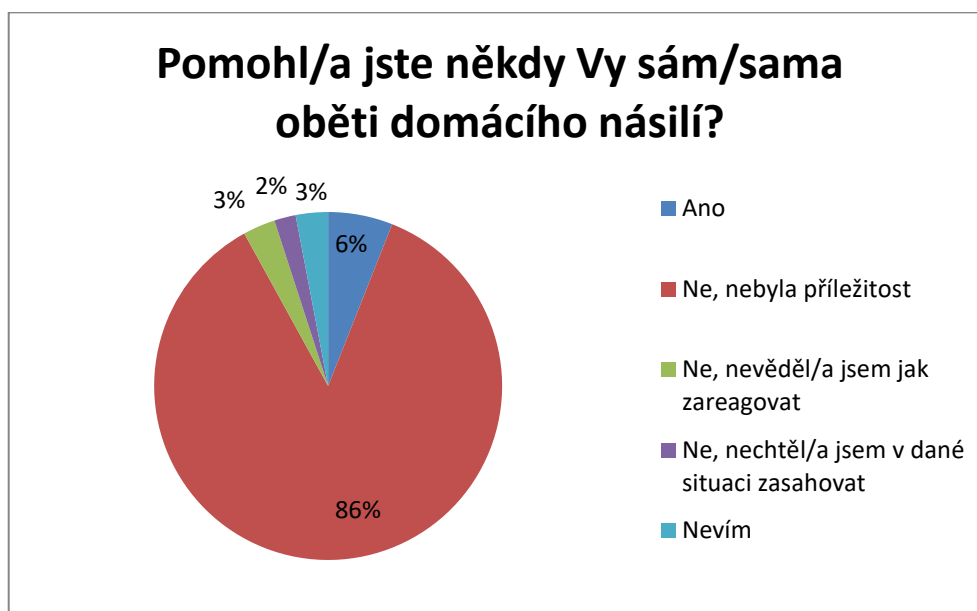
Další otázkou bylo, zda by respondenti poznali pachatele domáciho násilí. Spíše ne odpovědělo 66% studentů, možnost určitě ne zvolilo 14%, spíše ano 12%, variantu nevím vybralo 6% a 2% se přiklonila k volbě odpovědi určitě ano.

Tabulka 10- otázka č. 30

Učili jste se ve škole o problematice domáciho násilí?	
	n
Ano, na základní škole	40
Ano, na střední škole	28
Ne	28
Nevím	16

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda škola podala studentům nějaké informace (o problematice domáciho násilí). O domácím násilí se na základní škole učilo 40 respondentů. Na střední škole získalo informace o této problematice 28 studentů. A stejný počet studentů také ale odpovědělo, že se o domácím násilí vůbec neučili. Odpověď nevím zvolilo 16 studentů.

Graf 23- otázka č. 31

Na otázku, zda dotyční jedinci sami pomohli oběti domácího násilí, odpovídali respondenti takto: ne nebyla příležitost 86%, ano 6%, ne, nevěděl/a jsem jak zareagovat 3%, stejně tak 3% dotazovaných zvolily odpověď nevím a 2% udalo, že nechtěli v dané situaci zasahovat.

Tabulka 11- otázka č. 32

Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí?	
	n
Linka bezpečí	14
Linka důvěry	3
Bílý kruh bezpečí	3
Orgán sociálně-právní ochrany dětí	1
Policie	3
Člověk v tísni	2
Azylové domy	1
Centrum nové naděje	1
Žádnou organizaci neznalo	74

Zde jsem se chtěla dozvědět, zda mají studenti přehled o pomáhajících organizací. Většina dotazovaných neznala ani jednu organizaci, která pomáhá obětem domácího násilí, konkrétně 74 jedinců. Malá skupina studentů uvedla Linku bezpečí (14 studentů), dále 3 studenti znali tyto organizace: Linku důvěry, Bílý kruh bezpečí a policii. Organizaci Člověk v tísni, uvedli 2 studenti. Posledními uváděnými organizacemi byly: azylový dům, Centrum naděje a Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Tyto organizace znal vždy pouze 1 konkrétní student.

Tabulka 12- otázka č. 33

Z jakých zdrojů jste se Vy osobně dozvěděli nějaké informace o domácím násilí?	
	n
Z internetu	85
Z televize	86
Z tisku	31
Ze školy	46
Z rádia	4
Od rodičů	32
Od učitelů	23
Jiná možnost	0

V této otázce jsem chtěla zjistit, z jakých zdrojů mají studenti nejvíce informací o domácím násilí. Mohli zde volat více zdrojů. Naprostá většina uvedla, že se o domácím násilí dozvěděla skrze televizi (86 respondentů) a internet (85 respondentů). Další častou odpovědí byla škola, kterou zvolilo 46 studentů, rodiče získali 32 hlasů. Z tisku se o domácím násilí dozvědělo 31 studentů a 22 respondentů má informace od učitelů. Pouze 4 studenti uvedli, že se o domácím násilí doslechli z rádia. Nikdo neuvedl jinou možnost zdrojů informací.

Tabulka 13- otázka č. 34

Na koho byste se obrátili v případě, když byste se vy osobně setkali s domácím násilím?	
	n
Na rodinu	70
Na blízkou osobu (kamrád/ka)	69
Na policii	41
Na lékaře	5
Na organizaci zabývající se touto problematikou	30
Na učitele	14
Na anonymní telefonickou linku	15
Nikomu bych se s tím nesvěřil/a	4
Jiná možnost	0

Poslední otázkou jsem se ptala, na koho by se respondenti obrátili, pokud by se osobně setkali s domácím násilím. U této otázky mohli studenti opět volit více variant. Na rodinu by se obrátilo 70 studentů, blízkou osobu by kontaktovalo 69 studentů, policii 41 respondentů, organizaci zabývající se touto problematikou 30 jedinců, na anonymní telefonickou linku by se obrátilo 5 dotazovaných, na učitele 14, na lékaře 5 a 4 osoby by se s tím nikomu nesvěřili. Jinou možnost nezvolil nikdo z dotazovaných.

Výsledky výzkumného šetření

Většina studentů se poměrně shoduje v obecných informacích o této problematice. V dotazníku měli studenti uvést, jaké mají informace o domácím násilí. Ve většině případů byly odpovědi téměř stejné. Jednalo se spíše jen stručné definice, ale přesto uváděli převážně nejzákladnější informace. Také byla prakticky jednotná odpověď na otázku, jaké pohlaví se stává častěji obětí domácího násilí. Na tento dotaz odpovědělo více než 90% respondentů, že se častěji stává obětí žena. U otázky, zda je častější obětí dítě či dospělá osoba, zvolila nadpoloviční většina dospělou osobu a 39% možnost dítě. V ohledu na věk oběti zmínili studenti nejčastěji rozmezí 26-30 let a v případě dětí 11-15 let. Na charakteristických znacích se také shodla nadpoloviční většina studentů. Myslím si, že je velmi podstatné, že více jak 80% studentů vnímá negativní vliv domácího násilí na následný vývoj dítěte. Také alespoň polovina studentů si uvědomuje možnost transgeneračního přenosu. Studenti vnímají závažněji psychickou újmu a psychické tresty obecně. Více jak polovina studentů také věří, že nezáleží na tom, zda se dítě stane svědkem domácího násilí nebo přímou obětí.

Celkem mě ale zarazí domněnka 80% studentů, že dítě nemá žádnou možnost se samo bránit. V dnešní době již existuje mnoho organizací, institucí nebo telefonních linek na které se může každý obrátit. Pokud však nemají odvahu svěřit se někomu cizímu, je zde vždy alespoň možnost říci to někomu komu důvěřují.

Většina respondentů se také uchyluje k domněnce, že návykové látky jsou významným faktorem při domácím násilí. Oproti tomu u faktoru nevzdělanosti se studenti rozdělili přesně na polovinu. Dotazovaní v 50% zastávají názor, že nevzdělanost má velký vliv na domácí násilí, domnívají se tedy, že domácí násilí probíhá spíše v nižších společenských vrstvách a mezi nevzdělanými jedinci.

Pozitivně vnímám úpadek mýtu, že oběť pachatele k činu vyprovokuje. O tomto je přesvědčeno 90% studentů. Také mě těší další upadající mýtus. Studenti si v 90% myslí, že domácí násilí není jen intimní problém, který by se měl řešit pouze v soukromí.

U otázky co motivuje oběť, aby zůstala v prostředí, kde probíhá násilí, se opět většina respondentů shoduje. Na prvních příčkách byly tyto odpovědi: vydírání ze strany agresora, citový vztah k agresorovi, oběť nemá kam odejít a rodinný život.

Zaujaly mě počty odpovědí na otázku, zda studenti znají někoho, kdo se stal obětí domácího násilí. Z celkového počtu 100 dotazovaných, bylo 40 odpovědí kladných. A jednalo se o ženské a dětské oběti. I následující otázka mě celkem zaskočila. Svědky

domácího násilí se stalo 9 respondentů a 6 studentů se dokonce samo ocitlo v roli oběti. Naštěstí nikdo neuvedl, že by byl pachatelem domácích násilí.

U otázky, zda by respondenti poznali oběť domácích násilí, je téměř polovina pro spíše ano a druhá polovina pro spíše ne. Ale u otázky, jestli by poznali pachatele domácích násilí, odpovědělo 80% dotazovaných záporně.

Přijde mi trochu smutné, že se o problematice domácích násilí učila na základní škole méně než polovina studentů. Myslím si, že by o této problematice měla informovat každá základní i střední škola. Na střední škole se o této problematice dozvědělo informace dokonce jen 28 studentů.

Na mou otázku, zda někdo pomohl oběti domácích násilí, odpovědělo sice jen 5% dotazovaných podle mého názoru neadekvátně, ale i přesto to vnímám toto číslo jako moc vysoké. Studenti volili ve 3% možnost, že nevěděli jak zareagovat a v dalších 2% uvedli odpověď: v dané situaci jsem nechtěl/a zasahovat. To si myslím, že je rozhodně špatně. Vždy by se měl člověk snažit obětem alespoň nějakým způsobem pomoci a proto je důležité mít dostatek informací jak jim pomoc poskytnout. Na to bych chtěla hned navázat další otázkou, kterou jsem v dotazníku položila. Většina studentů nezná žádnou organizaci ani jinou instituci, která se zabývá pomocí obětem domácích násilí. Jako jednu z mála studenti znají Linku bezpečí. Je tedy patrné, že nemají téměř žádný přehled o pomocných organizacích tohoto zaměření.

Informace o domácím násilí se studenti dozvěděli ve většině případů z televize a z internetu. A v poslední otázce jsem se ptala, na koho by se obrátili, pokud by se sami setkali s domácím násilím. Největší procento studentů by se obrátilo na rodinu nebo na blízkou osobu a nejméně dotazovaných na lékaře. Také 4 studenti uvedli, že by se s tím nikomu nesvěřili. Je zajímavé, že tuto variantu současně zvolili 3 studenti, kteří zmínili fakt, že se sami stali obětí domácích násilí.

Závěr

Domov a rodinné prostředí vyznačuje pro mnohé lidi pocit jistoty a cítí se v něm bezpečně. Je to místo, kam se mohou vždy vrátit a naleznou zde porozumění od rodinných příslušníků a v případě nouze jim je nabídnuta pomocná ruka. Ale takto tomu bohužel není ve všech případech. Pro oběť domácího násilí je domov místo, kde zažívá permanentní pocit strachu a bezmoci, jelikož jí je opakovaně ubližováno.

Cílem mé práce bylo proniknout do hloubky problematiky domácího násilí a převážně shrnout poznatky, jak tento patologický jev negativně ovlivňuje následný vývoj dítěte. V úvodu teoretické části jsem se zaměřila na obecné definice a základní pojmy, které se vztahují k domácímu násilí. Zmínila jsem, jaké jsou znaky a formy domácího násilí. Dále jsem se zabývala cyklem domácího násilí, který je pro tuto problematiku typický. Uvedla jsem také varovné signály, které postupem času mohou vyústit v domácí násilí. Nedílnou součástí práce byli poznatky o příčinách vzniku tohoto jevu. Další okruh jsem zacílila na aktéry domácího násilí a na rodinu jako celek, v prostředí domácího násilí. Ústřední část práce jsem zaměřila na to, jaké následky může mít domácí násilí na vývoj dítěte. Shrнула jsem informace o syndromu CAN a podrobněji se zabývala následky u jednotlivých věkových kategorií dětí. V celé práci jsem kladla důraz na to, jak razantně ovlivňuje domácí násilí další vývoj dítěte.

V praktické části práce jsem chtěla zjistit, jaké je povědomí a informovanost dnešních adolescentů o problematice domácího násilí. S výsledkem výzkumného šetření jsem byla z větší míry spokojena. Studenti prokázali znalost problematiky a z odpovědí je patrné, že mýty o domácím násilí upadají. Bohužel se ale domnívám, že ve městě Teplice není řádně zařízena primární prevence domácího násilí. Z výsledků vyplývá, že se méně než polovina respondentů učila ve škole o tomto patologickém jevu. Ještě menší procento dotazovaných má informace od svých rodičů. A právě na rodinné a školní prostředí by měla být cílená primární prevence. Rozhodně bych uvítala na školách alespoň přednášky mířené na tuto problematiku, v lepším případě bych zapojila celé téma domácí násilí do výuky. Když je možné chodit na divadelní představení a historické přednášky, tak si myslím, že by neměl být problém účastnit se výkladů na téma domácí násilí. Samozřejmě je důležité znát historický kontext našich dějin, přesto si myslí, že náš budoucí život má větší hodnotu, než to co se odehrálo v minulosti.

Jelikož jsem sama Gymnázium Teplice navštěvovala tak vím, že se v běžných předmětech problematika domácího násilí nevyučuje. Okrajově se o ní učitelé zmiňují na

psychologickém semináři, který je však volitelný. Myslím si, že s nedostatkem informací o domácím násilí na tom budou podobně i ostatní školy ve městě, možná i hůře.

Zpracování tohoto tématu pro mě bylo přínosné. Měla jsem možnost hlouběji proniknout do problematiky domácího násilí a zjistit, jaké znalosti mají studenti města, ve kterém žiji.

Seznam použité literatury:

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, MACKOVÁ, Kateřina, PROKEŠOVÁ, Hana. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006. ISBN 80-86878-50-3.
2. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, MACKOVÁ, Kateřina, WÜNSCHOVÁ, Petra, BLÁHOVÁ, Kateřina. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, ISBN 978-80-254-5422-0.
3. BECHYŇOVÁ, Věra. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas, 2007, s. 119. ISBN 978-80-86684-47-5.
4. BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 176, ISBN 978-80-251-1786-6.
5. CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2205-7.
6. CONWAYOVÁ, Helen. L. *Domácí násilí – příručka pro současné i potenciální oběti*. 1. vyd. Praha: Albatros nakladatelství a. s., 2007, s. 16. ISBN 978-80-00-01550-7.
7. ČÍRTKOVÁ, L. (2004). *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 235. ISBN 80-86473-86-4
8. DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995, s. 24, 41, 59, 67-69, 77, 79. ISBN 80-7169-192-5.
9. ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. Vyd. Praha: Portál s.r.o, 1995, s. 61-64. ISBN 80-7178-034-0.
10. GJURIČOVÁ, Šárka, KOCOURKOVÁ, Jana a KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.
11. HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech-syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. 2006, s. 9, ISBN 80-86991-78-4.
12. HRONOVÁ, M. *Tátové a mámy. Chraňte své děti před násilím*. Praha: Rosa., 2007, s. 10.

13. HRONOVÁ, Martina, KUPCOVÁ, Z. Adéla a ZAPLETALOVÁ, Jana. *Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování* Čj.: MSMT-44400/2014. [online] . 2014, [cit. 2018-05-10]. Dostupné z:
<http://docplayer.cz/1902303-Cj-msmt-44400-2014-metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani-rizikove-chovani-ve-skolnim-prostredi-ramcovy-koncept-priloha-c.html>
14. HUTH-BOCKS, Alissa C., LEVENDOVSKY, Alytia A., and SEMEL, Michael (2001). *The Direct and Indirect Effects of Domestic Violence on Young Children's Intellectual Functioning*. *Journal of Family Violence*, [online]. 2001, 16(3), 269-290 [cit. 2018-05-10]. ISSN 08857482. Dostupné z:
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=30&sid=da5c14f4-e6f9-4f35-81c8-cc278bf3db43%40sessionmgr4009>
15. KAHOUN, Vilém, KOZLOVÁ, Lucie, TÓTHOVÁ, Valérie *Sociální práce*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-138-2.
16. KATZ, Lynn Fainsilber, HESSLER, Danielle M. a ANNEST, Amalia. *Domestic Violence, Emotional Competence, and Child Adjustment*. *Social Development* [online]. 2007, 16(3), 513-538 [cit. 2018-05-10]. DOI: 10.1111/j.1467-9507.2007.00401.x. ISSN 0961205X. Dostupné z:
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=28&sid=da5c14f4-e6f9-4f35-81c8-cc278bf3db43%40sessionmgr4009>
17. LYUNGAI F., Mbilinyi, Edleson JEFFREY L., Hagemeister ANNELIES K. a Beeman SANDRA K. *What Happens to Children When Their Mothers Are Battered? Results from a Four City Anonymous Telephone Survey*. *Journal of Family Violence* [online]. 2007, 22(5), 309-310 [cit. 2018-05-10]. ISSN 08857482. Dostupné z:
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=24&sid=da5c14f4-e6f9-4f35-81c8-cc278bf3db43%40sessionmgr4009>
18. MALÁ, Eva, RABOCH, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995, s. 15. ISBN 80-85121-99-9.
19. MARGOLIN, Gayla, a VICKERMAN, Katarina A. *Posttraumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: I. Overview and Issues*. *Professional Psychology: Research* [online]. 2007, 38(6), 613-619 [cit. 2018-05-10]. DOI: 10.1037/0735-7028.38.6.613. ISSN 07357028. Dostupné z:

- <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=702bb51f-e92b-4184-a8a3-0931287cd474%40sessionmgr120>
20. MARVANOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana, TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4
 21. MÜHLPACHR, Pavel, *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita. 2001. s.81. ISBN 80-210-2511-5.
 22. ORNDUFF, S.R. a MONAHAN, K. Children's understanding of parental violence. *Child and Youth Care Forum* [online]. 1999, 28(5), 351 - 364 [cit. 2018-05-10]. DOI: 10.1023/A:1021974429983. ISSN 10531890. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=22&sid=da5c14f4-e6f9-4f35-81c8-cc278bf3db43%40sessionmgr4009>.
 23. ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál. 2011. s. 49, 51, 53. ISBN 978-80-7367-690-2.
 24. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 1.vyd. Praha: Grada, 2004, s. 126-127. ISBN 80-247-0586-9.
 25. STRÍLKOVÁ, Patricie, FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing . 2009, s. 17. ISBN 978-80- 7418-020- 0.
 26. ÚLEHLOVÁ, Dagmar a kol. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.
 27. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 5. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 637. ISBN 978-80-262-0225-6.
 28. VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice- popis- následky*. Praha: Grada, 2004. s. 31, 33-34. ISBN 80-247- 0814-0.
 29. VANÍČKOVÁ, Eva, PROVAZNÍK, Kamil., HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Sexuální zneužívání dětí*. I. díl. Praha: Karolinum, 1997, s.13. ISBN 80- 7184-479-9.
 30. VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., SPILKOVÁ, J. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999, s. 10, 40, ISBN 80-7178-286-6.
 31. VARGOVÁ, Bronislava; VAVROŇOVÁ, Marie. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech*

domácího násilí [online]. Praha: ROSA, 2006, s. 12. [cit. 2018-05-10].

Dostupné z:

http://fileserver.wave-network.org/trainingmanuals/Bridging_Gaps_Multi-Agency_Cooperation_2006_Czech.pdf

Časopisy:

1. ČIHÁK, František, *Pediatric pro praxi. Psychické reakce dětských obětí sexuálního zneužívání a znásilnění*, 2016, 12(5), s.325-327, ISSN 1803-5264.

Zákony:

1. ČESKO, Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: Listina základních práv a svobod. 16. 12. 1992. ISBN: 978-80-7357-750-6.

.

Seznam obrázků:

Obrázek 1-Duluthský model kontroly a moci	13
Obrázek 2- Čtyři fáze domácího násilí	16
Obrázek 3- Příznaky dětí, které byly vystaveny násilí v rodině	31

Seznam zkratek:

APOD.	a podobně
ATD.	a tak dále
S.	strana
NAPŘ.	například
KOL.	kolektiv
CAN	Child Abuse and Neglect= syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
Č.	číslo
ROZŠ.	rozšířené
PŘEPRAC.	přepracované
VYD.	vydání

Seznam grafů

Graf 1- otázka č. 1	47
Graf 2- otázka č. 2	47
Graf 3-otázka č. 3	48
Graf 4- otázka č. 6	51
Graf 5- otázka č. 7	51
Graf 6- otázka č. 9	53
Graf 7- otázka č. 10	53
Graf 8- otázka č. 11	54
Graf 9- otázka č. 12	55
Graf 10- otázka č. 14	57
Graf 11- otázka č. 15	58
Graf 12- otázka č. 17	60
Graf 13- otázka č. 18	60
Graf 14- otázka č. 20	62
Graf 15- otázka č. 21	62
Graf 16- otázka č. 21	63
Graf 17- otázka č. 21	64
Graf 18- otázka č. 22	64
Graf 19- otázka č. 23	65
Graf 20- otázka č. 24	66
Graf 21- otázka č. 28	68
Graf 22- otázka č. 29	69
Graf 23- otázka č. 31	70

Sezam tabulek

Tabulka 1- otázka č. 4.....	49
Tabulka 2- otázka č. 5.....	50
Tabulka 3- otázka č. 8.....	52
Tabulka 4- otázka č. 13.....	56
Tabulka 5- otázka č. 16.....	59
Tabulka 6- otázka č. 19.....	61
Tabulka 7- otázka č. 25.....	66
Tabulka 8- otázka č. 26.....	67
Tabulka 9 - otázka č. 27.....	68
Tabulka 10- otázka č. 30.....	69
Tabulka 11- otázka č. 32.....	70
Tabulka 12- otázka č. 33.....	71
Tabulka 13- otázka č. 34.....	72

Přílohy

Příloha č. 1- vzorový dotazník

Dotazník

Milí studenti,

jmenuji se Monika Janáčková a jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální práce na Karlově univerzitě. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Jedná se o 34 krátkých otázek na téma domácí násilí. Výsledky budou součástí mé bakalářské práce nazvané Povědomí studentů Gymnázia Teplice o domácím násilí v rodině a jeho vlivu na vývoj dítěte. Předem Vás ujišťuji, že vyplnění dotazníku je anonymní a výsledky šetření budou použity pouze pro účely této bakalářské práce. Pokud by měl někdo z Vás zájem o výsledky tohoto výzkumu, můžete mě kontaktovat na e-mailové adrese Janacova.Monika@seznam.cz. Vámi zvolenou odpověď označte prosím křížkem. Děkuji za Vaši ochotu a vyhrazený čas pro vyplnění dotazníku.

1.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Žena

Muž

2. Jaký je Váš věk?

3. Slyšeli jste někdy o pojmu domácí násilí?

Ano

Ne

4. Pokud jste u otázky číslo 3 odpověděli ano, vypište jaké informace máte o domácím násilí, co jste se o něm doposud dozvěděli.

(Pokud jste u předchozí otázky odpověděli ne, tak tuto otázku přeskočte.)

5. Jaké znaky jsou podle Vás charakteristické pro domácí násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Závažnost útoků se stupňuje
- Útoky se odehrávají v soukromí
- Útoky probíhají jen pod vlivem návykových látek
- Útoky probíhají opakovaně a dlouhodobě
- Pachatel je blízká osoba oběti
- Útoky probíhají jen po vyprovokování druhou osobou

6. Kdo si myslíte, že se stává častěji obětí domácího násilí?

- Dítě
- Dospělá osoba

7. Jakého pohlaví, je podle Vás častěji obětí domácího násilí?

- Žena
- Muž

8. V jakém věku je podle Vás nejčastěji obětí domácího násilí?

(Vypište:)

9. Jaký typ domácího násilí je podle Vás v naší zemi nejčastější?

- Fyzické
- Psychické
- Ekonomické
- Sociální
- Sexuální

10. Myslíte si, že domácí násilí probíhá pouze v ojedinělých případech?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

11. Domníváte se, že domácí násilí ovlivní další vývoj dítěte v rodině?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

12. Myslíte si, že u dětí které byly svědky nebo obětmi domácího násilí, je větší pravděpodobnost, že budou v dospělosti páchat stejný typ násilí ve svých budoucích rodinách?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

13. Jaké konkrétní následky může mít podle Vašeho názoru domácí násilí na dítě?

(Vypište:)

14. Myslíte si, že má na dítě stejný vliv pokud se stane „pouze“ svědkem domácího násilí nebo přímou obětí této události?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

15. Myslíte si, že samy děti mají možnost bránit se domácímu násilí?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

16. Pokud jste u předchozí otázky odpověděli kladně, napište prosím jak se samotné dítě může podle Vašeho názoru bránit.

(Pokud jste odpověděli záporně, tak tuto otázku přeskočte.)

17. Domníváte se, že i ty nejmenší děti (kojenci a batolata) vnímají domácí násilí a pocit ohrožení?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

18. Co si myslíte, že je pro dítě při týrání, zneužívání a zanedbávání horší?

Fyzická újma

Psychická újma

Nevím

19. Jaké tresty si myslíte, že mají na vývoj dítěte nejzávažnější dopad?

(Vypište)

20. Myslíte si, že společnost mluví o domácím násilí páchaném na dětech otevřeně?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

21. Jak významné jsou podle Vás tyto faktory při domácím násilí?

	Významné	Spíše významné	Spíše nevýznamné	Nevýznamné
Alkohol				
Drogy				
Nevzdělanost				

22. Domníváte se, že se agresor může napravit a tento druh násilí již neprovozovat?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

23. Myslíte si, že oběti domácího násilí pachatele k tomuto činu vyprovokují?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

24. Domníváte se, že je domácí násilí jen intimní problém, který by se měl řešit pouze v soukromí rodiny?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

25. Co motivuje oběť, aby zůstala s agresorem v prostředí domácího násilí?
(Můžete označit více odpovědí.)

Rodinný život

Citový vztah k agresorovi

Oběť hledá vinu v sobě

Oběť nemá kam odejít

Ekonomická závislost

Vydírání ze strany agresora

Vzájemná závislost

26. Znáte nějakou osobu z Vašeho okolí, která se stala obětí domácího násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Ano, ženu
- Ano, dítě
- Ano, muže
- Ne

27. S domácím násilím jste se v minulosti setkali jako?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Svědek
- Oběť
- Agresor
- Z doslechu
- Nikdy jsem se s ním neseťkal/a

28. Myslíte si, že byste poznali oběť domácího násilí?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

29. Myslíte si, že byste poznali pachatele domácího násilí?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

30. Učili jste se ve škole o problematice domácího násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Ano, na základní škole
- Ano, na střední škole
- Ne
- Nevím

31. Pomohl/a jste někdy Vy sám/sama oběti domácího násilí?

- Ano
- Ne, nebyla příležitost
- Ne, nevěděl/a jsem jak zareagovat
- Ne, nechtěl/a jsem v dané situaci zasahovat
- Nevím

32. Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí?

(Pokud ano, vypište názvy organizací.)

33. Z jakých zdrojů jste se Vy osobně dozvěděli nějaké informace o domácím násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Z internetu
 - Z televize
 - Z tisku
 - Ze školy
 - Z rádia
 - Od rodičů
 - Od učitelů
 - Jiná možnost (vypište):
-

34. Na koho byste se obrátili v případě, když byste se vy osobně setkali s domácím násilím?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Na rodinu
 - Na blízkou osobu (kamarád/ka)
 - Na policii
 - Na lékaře
 - Na organizaci se zaměřením na tuto problematiku
 - Na učitele
 - Na anonymní telefonickou linku
 - Nikomu bych se s tím nesvěřil/a
 - Jiná možnost (vypište):
-

Příloha č. 2- vyplněný dotazník

Dotazník

Milí studenti,

jmenuji se Monika Janáčková a jsem studentkou 3.ročníku oboru Sociální práce na Karlově univerzitě. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Jedná se o 34 krátkých otázek na téma domácí násilí. Výsledky budou součástí mé bakalářské práce nazvané Povědomí studentů Gymnázia Teplice o domácím násilí v rodině a jeho vlivu na vývoj dítěte. Předem Vás ujišťuji, že vyplnění dotazníku je anonymní a výsledky šetření budou použity pouze pro účely této bakalářské práce. Pokud by měl někdo z Vás zájem o výsledky tohoto výzkumu, můžete mě kontaktovat na e-mailové adrese Janacova.Monika@seznam.cz. Vámi zvolenou odpověď označte prosím křížkem. Děkuji za Vaši ochotu a vyhrazený čas pro vyplnění dotazníku.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Žena

Muž

2. Jaký je Váš věk?

18

3. Slyšeli jste někdy o pojmu domácí násilí?

Ano

Ne

4. Pokud jste u otázky číslo 3 odpověděli ano, vypište jaké informace máte o domácím násilí, co jste se o něm doposud dozvěděli.

(Pokud jste u předchozí otázky odpověděli ne, tak tuto otázku přeskočte.)

Většinou je agresorem muž a obětí žena

Pachatel bývá pod vlivem návykových látek.

Dlouhodobé násilí mezi rodinnými příslušníky.

5. Jaké znaky jsou podle Vás charakteristické pro domácí násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Závažnost útoků se stupňuje
- Útoky se odehrávají v soukromí
- Útoky probíhají jen pod vlivem návykových látek
- Útoky probíhají opakovaně a dlouhodobě
- Pachatel je blízká osoba oběti
- Útoky probíhají jen po vyprovokování druhou osobou

6. Kdo si myslíte, že se stává častěji obětí domácího násilí?

- Dítě
- Dospělá osoba

7. Jakého pohlaví, je podle Vás častěji obětí domácího násilí?

- Žena
- Muž

8. V jakém věku je podle Vás nejčastěji obětí domácího násilí?

(Vypište:)

25 - 30

9. Jaký typ domácího násilí je podle Vás v naší zemi nejčastější?

- Fyzické
- Psychické
- Ekonomické
- Sociální
- Sexuální

10. Myslíte si, že domácí násilí probíhá pouze v ojedinělých případech?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

11. Domníváte se, že domácí násilí ovlivní další vývoj dítěte v rodině?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

12. Myslíte si, že u dětí které byly svědky nebo obětmi domácího násilí, je větší pravděpodobnost, že budou v dospělosti páchat stejný typ násilí ve svých budoucích rodinách?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

13. Jaké konkrétní následky může mít podle Vašeho názoru domácí násilí na dítě?

(Vypište:)

Do budoucnosti převzetí role agresora

Psychické trauma

Strach vracet se domů - Útěk z domova

14. Myslíte si, že má na dítě stejný vliv pokud se stane „pouze“ svědkem domácího násilí nebo přímou obětí této události?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

15. Myslíte si, že samy děti mají možnost bránit se domácímu násilí?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

16. Pokud jste u předchozí otázky odpověděli kladně, napište prosím jak se samotné dítě může podle Vašeho názoru bránit.
(Pokud jste odpověděli záporně, tak tuto otázku přeskočte.)

Mohou to říci blízké osobě nebo zavolat policii.

17. Domníváte se, že i ty nejmenší děti (kojenci a batolata) vnímají domácí násilí a pocit ohrožení?

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

Nevím

18. Co si myslíte, že je pro dítě při týrání, zneužívání a zanedbávání horší?

Fyzická újma

Psychická újma

Nevím

19. Jaké tresty si myslíte, že mají na vývoj dítěte nejzávažnější dopad?
(Vypište)

Zamykání v místnosti, ponižování, zakázky

20. Myslíte si, že společnost mluví o domácím násilí páchaném na dětech otevřeně?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

21. Jak významné jsou podle Vás tyto faktory při domácím násilí?

	Významné	Spíše významné	Spíše nevýznamné	Nevýznamné
Alkohol				
Drogy				
Nevzdělanost				

22. Domníváte se, že se agresor může napravit a tento druh násilí již neprovozovat?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

23. Myslíte si, že oběti domácího násilí pachatele k tomuto činu vyprovokují?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

24. Domníváte se, že je domácí násilí jen intimní problém, který by se měl řešit pouze v soukromí rodiny?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

25. Co motivuje oběť, aby zůstala s agresorem v prostředí domácího násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Rodinný život
- Citový vztah k agresorovi
- Oběť hledá vinu v sobě
- Oběť nemá kam odejít
- Ekonomická závislost
- Vydírání ze strany agresora
- Vzájemná závislost

26. Znáte nějakou osobu z Vašeho okolí, která se stala obětí domácího násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Ano, ženu
- Ano, dítě
- Ano, muže
- Ne

27. S domácím násilím jste se v minulosti setkali jako?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Svědek
- Oběť
- Agresor
- Z doslechu
- Nikdy jsem se s ním nesetkal/a

28. Myslíte si, že byste poznali oběť domácího násilí?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

29. Myslíte si, že byste poznali pachatele domácího násilí?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

30. Učili jste se ve škole o problematice domácího násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Ano, na základní škole
- Ano, na střední škole
- Ne
- Nevím

31. Pomohl/a jste někdy Vy sám/sama oběti domácího násilí?

- Ano
- Ne, nebyla příležitost
- Ne, nevěděl/a jsem jak zareagovat
- Ne, nechtěl/a jsem v dané situaci zasahovat
- Nevím

32. Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí?

(Pokud ano, vypište názvy organizací.)

Linka bezpečí

33. Z jakých zdrojů jste se Vy osobně dozvěděli nějaké informace o domácím násilí?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Z internetu
- Z televize
- Z tisku
- Ze školy
- Z rádia
- Od rodičů
- Od učitelů
- Jiná možnost (vypište):

34. Na koho byste se obrátili v případě, když byste se vy osobně setkali s domácím násilím?

(Můžete označit více odpovědí.)

- Na rodinu
- Na blízkou osobu (kamarád/ka)
- Na policii
- Na lékaře
- Na organizaci se zaměřením na tuto problematiku
- Na učitele
- Na anonymní telefonickou linku
- Nikomu bych se s tím nesvěřil/a
- Jiná možnost (vypište):
